

British Embassy
Sarajevo

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

Poboljšanje upravljanja privrednim predmetima u Federaciji Bosne i Hercegovine

Studija izvodljivosti

Studija izvodljivosti: Pобољшanje upravljanja privrednim predmetima u Federaciji Bosne i Hercegovine

Pripremila Svjetska banka u saradnji sa Vladom Ujedinjenog Kraljevstva

Zahvalnost

Ovu Studiju je pripremio tim Svjetske banke kojeg su sačinjavali: gđa. Georgia Harley (specijalista za reformu pravosuđa), g. Srđan Svirčev (specijalista za javni sektor), gđa. Marina Matić Bošković (savjetnica za reformu pravosuđa), gđa. Svetlana Đuković (savjetnica za ljudske resurse), gđa. Ana Krnić (savjetnica za reformu pravosuđa) i gđa. Victoria Esquivel-Korsiak (konsultantica). Izrada ove Studije ne bi bila moguća bez podrška ureda Svjetske banke u Sarajevu u pogledu organizacije misija i pružanja korisnih smjernica tokom cijelog procesa. Za članove tima također su bili korisni komentari kolega iz Svjetske banke: Igor Matijeveć (viši specijalista za financijsko upravljanje), g. Waleed Malik (viši specijalista za javni sektor) i gospođa Ruvejda Aliefendić (specijalista za privatni sektor).

Ovu Studiju izvodljivosti su zatražili organi vlasti FBiH i članovi tima se žele zahvaliti interesnim partnerima na njihovom angažmanu u ovoj studiji. Posebnu zahvalnost upućujemo dužnosnicima iz Ureda Premijera FBiH, sekretaru Vlade, Visokom sudskom i tužilačkom vijeću, Centru za edukaciju sudija i tužitelja, i također sudijama, sudskom osoblju, advokatima i predstavnicima poslovnog sektora u FBiH i RS na njihovom vremenu, srdačnosti i spremnosti da razgovaraju o pitanjima na iskren i otvoren način. Nekoliko partnera je dostavilo detaljne komentare na nacrt i oni su poboljšali kvalitet ove Studije. Članovi tima su također zahvalni međunarodnim partnerima na njihovoj podršci i sugestijama.

Izradu ove Studiju podržala je Vlada Ujedinjenog Kraljevstva. Mišljenja izražena u ovom dokumentu ne izražavaju nužno mišljenja Vlade UK.

Sadržaj

Zahvalnost	3
Akronimi i skraćenice	6
Rezime	8
Sudovi i poslovno okruženje u BiH	9
Učinak sudova u privrednim predmetima i faktori koji podrivaju učinak	10
1.1 Broj predmeta, radno opterećenje i resursi	10
1.2 Efikasnost, pravovremenost i produktivnost	12
1.2.1 Proceduralna uska grla u procesuiranju predmeta	16
1.3 Kvalitet i konzistentnost u odlučivanju	17
1.3.1 Strukturalna fragmentacija i korištenje alata za usklađivanje sudske prakse	17
1.3.2 Stope žalbi i potvrđivanja	18
1.3.3 Sudska nezavisnost i odgovornost	19
1.3.4 Obuka sudija, advokata i sudskog osoblja	20
1.4 Pristupačnost sudova za poslovne subjekte	22
Analiza najproblematičnijih vrsta predmeta	23
1.5 Predmeti koji se odnose na registraciju poslovnih subjekata	23
1.6 Sporovi male vrijednosti	25
1.7 Izvršni predmeti	27
1.8 Stečajni predmeti	29
Modeli specijalizacije i iskustva uporednih nadležnosti	32
1.9 Različiti modeli specijalizacije	33
1.9.1 Specijalistička odijeljena na sudovima opće nadležnosti	33
1.9.2 Zasebni privredni sudovi	34
1.9.3 Mješoviti modeli	35
Opcije za poboljšanje rješavanja privrednih predmeta u FBiH	35
1.10 Opcija 1: Uspostaviti zasebne prvostepene i drugostepene privredne sudove u svakom kantonu	36
1.10.1 Ustavne i zakonodavne implikacije	36
1.10.2 Operativne i finansijske implikacije	36
1.11 Opcija 2: Uspostavljanje zasebnih prvostepenih sudova u odabranim kantonima i drugostepenog privrednog suda na nivou FBiH	45
1.11.1 Ustavne i zakonodavne implikacije	45
1.11.2 Operativne i finansijske implikacije	45
1.12 Opcija 3: Reorganizirati i ojačati postojeća privredna odjeljenja bez uspostavljanja zasebnih struktura	50

1.12.1	Ustavne i zakonodavne implikacije.....	50
1.12.2	Operativne i finansijske implikacije.....	50
	Zaključci o izvodljivosti poboljšanja obrade privrednih predmeta.....	55
	Preporuke i sljedeći koraci	56
1.13	Jačanje privrednih odjeljenja u općinskim sudovima u FBiH	56
1.14	Ubrzano rješavanje sporova male vrijednosti.....	57
1.15	Poticati učinak	57
1.16	Izraditi i pružiti visoko-kvalitetni program obuke za privredne sudije	57
1.17	Zatvoriti proceduralne praznine i ublažiti uska grla u obradi predmeta	58
	Aneks 1: Metodologija	59
	Aneks2: Djelomična lista interesnih partnera	60

Akronimi i skraćenice

ADR	Alternativno rješavanje sporova
BDP	Bruto domaći proizvod
BEEPS	Istraživanje poslovnog ambijenta i učinka preduzeća
BiH	Bosna i Hercegovina
CCJE	Konsultativno vijeće evropskih sudija
CEPEJ	Evropska komisija za efikasnost pravosuđa
CEST	Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužitelja
ECA	Evropa i Centralna Azija
ECHR	Evropska konvencija o ljudskim pravima
EU	Evropska unija
EUR	Euro
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FIC	Vijeće stranih investitora
GRECO	Grupa država protiv korupcije
ICR ROSC	Izveštaj o poštivanju standarda i propisa sa aspekta nesolventnosti i prava povjerilaca/dužnika
IKT	Informacijske i komunikacijske tehnologije
IPA	Instrument pred-pristupne pomoći
KM	Konvertibilna marka
MMF	Međunarodni monetarni fond
MMSP	Mikro, mala i srednja preduzeća
MP	Ministarstvo pravde
RS	Republika Srpska
SB	Svjetska banka
TNA	Procjena potreba za obukom
USAID	Agencija Sjedinjenih Američkih država za međunarodni razvoj
VSTV	Visoko sudsko i tužilačko vijeće

Rezime

1. Ključni faktor koji utiče na poslovno okruženje u BiH je slaba učinkovitost sudova. Čini se da sudski sistem utiče na poslovno okruženje u BiH više nego bilo gdje drugo u Evropi i Centralnoj Aziji. Za preduzeća koja imaju upravne i sudske predmete na sudovima, odgađanja i nedosljednosti u odlučivanju uzrokuju frustracije i neizvjesnost što utiče na poslovne djelatnosti. Za preduzeća koja nemaju sudske predmete na sudovima, bojazan od sudskog sistema ih odvraća da traže rješenja i oni pregovaraju najbolje što mogu u sjeni zakona. Mikro, mala i srednja preduzeća (MMSP) najviše trpe uslijed slabog učinka sudova. Vlade na svim nivoima su se obavezale da poboljšaju upravljanje privrednim predmetima što predstavlja ključnu reformu za poboljšanje poslovnog okruženja.

2. U kontekstu ovih informacija, interesni partneri u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) zatražili su od Svjetske banke da uradi studiju izvodljivosti u pogledu toga kako na najbolji način poboljšati rješavanje privrednih predmeta u FBiH. Ova Studija izvodljivosti analizira učinak sudova u FBiH i prezentira opcije za poboljšanje njihove učinkovitosti i kvaliteta. Studija se temelji na rezultatima više od 60 ključnih informativnih intervjua, analiza statističkih podataka o broju predmeta, finansijskim podacima i podacima o ljudskim resursima, rezultatima desk istraživanja i male ankete poslovnih predstavnika (pogledati Aneks 1: Metodologija). Ova Studija nudi dubinsku analizu problema u pogledu obrade predmeta, analizira učinak po vrsti predmeta i vrsti suda, te upoređuje važeće procedure za privredne predmete u FBiH i Republici Srpskoj (RS). Studija se oslanja na međunarodne i regionalne dobre prakse i iskustva iz zemalja sa različitim modelima privredne specijalizacije. Studija zatim daje prikaz niza opcija u pogledu politika i analizira ustavne, pravne, operativne i finansijske implikacije, povezane rizike i mogućnosti za svaku opciju.

3. Na temelju ove analize, Banka preporučuje FBiH da reorganizira i ojača svoja odjeljenja za privredne predmete putem implementacije paketa reformi za poboljšanje učinkovitosti i kvaliteta obrade predmeta. Druge opcije koje zahtijevaju restrukturiranje sudskog sistema su neizvodljive sa troškovne strane i ne postoji valjan dokaz da bi poboljšale efikasnost na smislen način. Iskustva i rezultati iz uporednih zemalja pokazuju da učinak sudova i kvalitet usluga ne ovise o strukturi suda kao što ovise o učinkovitoj implementaciji. Poboljšanja u upravljanju predmetima u okviru postojeće strukture (Opcija 3 u Studiji) bila bi najjednostavnija i najrentabilnija opcija i zahtijevala bi samo ograničene izmjene legislative. Također, većina interesnih partnera je naklonjena ovoj opciji, što će vjerovatno imati za rezultat uspješnu implementaciju. Također bi srednjoročni troškovi ove opcije mogli biti izvodljivi.

4. Studija također prezentira niz sljedećih koraka za implementaciju paketa reformi tokom narednih osamnaest mjeseci ili u kraćem roku. Ova reforma bi mogla poboljšati poslovno okruženje u kratkoročno-srednjoročnom periodu. Svi predloženi sljedeći koraci trebali bi biti implementirani u FBiH. U RS kreatori politika također mogu razmotriti prilagođavanje i implementiranje jednog dijela ovih reformskih mjera u cilju jačanja učinka privrednih sudova u RS, posebno za ubrzano rješavanje (*fast track*) sporova male vrijednosti, poticanje učinka sudova, jačanje obuke, zatvaranje proceduralnih praznina i ublažavanje uskih grla u rješavanju predmeta.

Sudovi i poslovno okruženje u BiH

5. Prema Izvještaju o investicijskom okruženju 2016 (*Investment Climate Statement*), investitore odvrća određeni broj prepreka, uključujući kompleksne pravne i zakonodavne okvire, korupciju, netransparentne poslovne procedure, nedovoljnu zaštitu imovinskih prava i slab pravosudni sistem.¹ Izvještaj o investicijskom okruženju navodi slabo poslovno okruženje kao dominantan uzrok stagnacije privatnih ulaganja u BiH tokom posljednjih pet godina.

6. Sudski sistem predstavlja veći problem za poslovne subjekte u BiH nego bilo gdje drugo u Evropi ili Centralnoj Aziji (ECA). Prema istraživanju poslovnog ambijenta i učinka preduzeća (BEEPS) u 2014. godini, 18 posto firmi izvještava da je sudski sistem umjerena, značajna ili ozbiljna prepreka za njihove poslovne operacije u BiH – odgovor koji je veći od prosjeka bilo za Zapadni Balkan ili za ECA-u.² BEEPS istraživanje identifikira nekoliko dimenzija uočenog slabog učinka sudova u BiH: samo 37 posto firmi je reklo da je sudski sistem pravičan i nepristran; samo 13 posto firmi je izvijestilo da je sudski sistem brz, manje od polovine prosjeka za Zapadni Balkan i ECA-u; samo 46 posto firmi je reklo da su sudovi u stanju da izvršavaju svoje odluke; i 8.2 posto firmi je izvijestilo da korupcija na sudovima predstavlja značajno ograničenje za poslovanje, skoro duplo od prosjeka ECA-e.³ Ove nalaze potkrepljuju druga istraživanja i izvještaji. Projekt svjetske pravde 2016 identifikira trajanje predmeta kao najozbiljnije pitanje sa kojim se suočava pravosuđe u BiH, nakon čega slijede neefikasni mehanizmi izvršenja.⁴ Poslovni barometar FIC-a za BiH također navodi da bi poboljšanje vladavine prava trebao biti glavni prioritet u cilju poboljšanja povjerenja investitora.⁵ BiH je rangirana na 81. mjestu od ukupno 191 ekonomije u Izvještaju *Doing Business* 2017, što je najniži rejting na Zapadnom Balkanu.⁶

7. Svi poslovni subjekti koji posluju u BiH su pod uticajem sudskog sistema. Za poslovne subjekte koji imaju upravne ili sudske predmete na sudovima, duga odgađanja i nedosljednosti u odlučivanju uzrokuju frustracije i neizvjesnost.⁷ Prema podacima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV) prosječno vrijeme koje je potrebno da se riješe privredni predmeti je 528 dana ili čak duže u općinskim sudovima. Vrijeme potrebno da se riješi spor male vrijednosti (ispod 5.000 KM) je čak duže, u prosjeku 702 dana. Ovo je šest puta duže od srednje vrijednosti Vijeća Evrope koji iznosi 177 dana. Firme izvještavaju da takva odugovlačenja predstavljaju smetnju za poslovanje. U pogledu onih poslovnih subjekata koja nemaju aktivne predmete na sudovima, bojazan od sudskog sistema ih odvrća da traže rješenje za ono što bi mogla biti validna potraživanja tako da oni pregovaraju najbolje kako znaju u sjeni zakona.

¹ Pogledati Investment Climate Statement 2016 Executive Summary, <http://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/investmentclimatestatements/index.htm?year=2016&dclid=254345#wrapper>.

² Pogledati EBRD-World Bank Business Environment and Enterprise Performance Survey (BEEPS), 2014, <http://data.worldbank.org/data-catalog/BEEPS>

³ Ibid.

⁴ Pogledati World Justice Project Rule of Law Index 2016, http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/media/wjp_rule_of_law_index_2016.pdf

⁵ Pogledati Poslovni barometar za Bosnu i Hercegovinu Vijeća stranih investitora (FIC), Sarajevo, oktobar 2015.; <http://www.fic.ba/uimages/udocs/FIC%20Business%20Barometer.pdf>. FIC također navodi da se slabosti u izvršenju sudskih presuda nalaze među pet glavnih faktora koji utiču na poslovne operacije u BiH. FIC tvrdi da će adekvatna i usklađena legislativa sa efikasnom i transparentnom provedbom zakona privući investicije i stvoriti nova radna mjesta.

⁶ Pogledati str. 7, <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>.

⁷ Prema Izvještaju o poštivanju standarda i propisa sa aspekta nesolventnosti i prava povjerilaca/dužnika (ICR ROSC 2015), firme izvještavaju o sudskim postupcima kao "vrlo sporim, suviše kompleksnim i izrazito neefikasnim."

8. MMSP će vjerovatno najviše trpjeti uslijed slabog učinka sudova. Zbog njihovog relativnog disbalansa moći, ta preduzeća su manje u mogućnosti da pravično riješe sporove i zagovaraju svoja prava bilo na ili izvan suda. Manje je vjerovatno da će ta preduzeća imati svoju internu pravnu ekspertizu i manje je vjerovatno da će biti u mogućnosti da priušte naknade za advokate i vještake. U onim slučajevima gdje pravni sporovi utiču na njihove operacije, oni imaju manji kapacitet da apsorbiraju dugotrajno vrijeme čekanja za donošenje presude o sporu. Ovo ih čini ranjivijim u pogledu tegobnih parnica i malverzacija. Budući da imaju manje odbrambene mehanizme, bit će im potrebija zaštita efikasnog sudskog sistema.

9. Priznajući važnost sudova za poslovno okruženje u BiH, Reformska agenda za BiH 2015-2018 i Aranžman sa MMF-om u okviru Kreditne linije fonda za proširene aranžmane (EEF) obavezuju sve nivoe vlada u BiH da intenziviraju pravosudne reforme u cilju stvaranja konkurentnije ekonomije koja će privući privatne investicije i kreirati radna mjesta. Učinkovitost pravosuđa također predstavlja ključni element u procesu priključivanja EU, i kao potencijalne zemlje kandidata, od BiH će se očekivati da značajno unaprijedi učinkovitost pravosudnog sistema u narednim godinama da bi zadovoljila referentne vrijednosti EU.

Učinak sudova u privrednim predmetima i faktori koji podrivaju učinak

1.1 Broj predmeta, radno opterećenje i resursi

10. Nadležnost za privredne predmete u FBiH je u deset općinskih sudova, deset kantonalnih sudova i Vrhovnom sudu FBiH. Samo određeni općinski sudovi imaju nadležnost za prvostepene privredne predmete unutar kantona;⁸ privredna odjeljenja postoje u općinskim sudovima u Bihacu, Orašju, Tuzli, Zenici, Goraždu, Travniku, Mostaru, Širokom Brijegu, Sarajevu i Livnu. Međutim, svi općinski sudovi imaju nadležnost za izvršenje privrednih predmeta.

11. Privredni predmeti obuhvataju značajan udio ukupnog radnog opterećenja na sudovima u FBiH. U 2015. godini privredni predmeti su obuhvatali 12.4 posto – ili jednu osminu - priliva svih predmeta u FBiH. Iako predstavljaju relativno mali udio ukupnog radnog opterećenja, privredni predmeti su važni za poslovno okruženje i ekonomiju kao što je navedeno u Odjeljku 1 u gornjem tekstu. U okviru privredne nadležnosti također se obrađuje veliki dio parničnih i složenih predmeta i to zahtijeva mnogo sudskog rada u cilju rješavanja tih predmeta.

12. Prema podacima VSTV-a 224 sudija i 45 stručnih saradnika⁹ radili su barem na jednom privrednom predmetu u općinskim sudovima u FBiH. To je približno jedna polovina svih sudija u FBiH. Međutim, samo mali procent tih sudija i stručnih saradnika su istinski specijalizirani za privredne predmete – mnogi od njih su radili na neznatnom broju

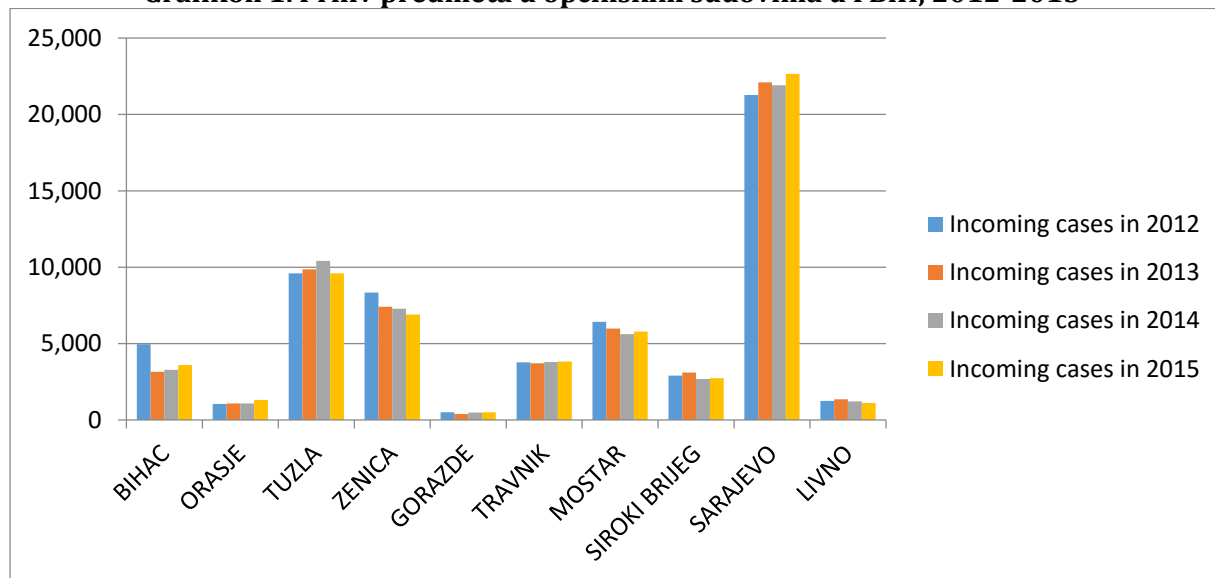
⁸ U FBiH postoji 31 općinski sud, 10 kantonalnih sudova i Vrhovni sud FBiH. U 2015. godini na tim sudovima je bilo imenovano 576 sudija. Član 23 Zakona o sudovima u FBiH određuje koji općinski sudovi imaju nadležnost za privredna pitanja u svakom kantonu. Privredni predmeti su sporovi između pravnih lica ili subjekata koja obavljaju ekonomsku aktivnosti. Privredni predmeti se odnose na prava i obaveze po osnovu prometa roba, usluga, vrijednosnih papira, imovinskih prava, pomorskih prava, prava intelektualnog vlasništva, neloyalne konkurencije, stečaja i likvidacije.

⁹ Ukupan broj je obuhvatao 224 sudiju i 45 stručnog saradnika u julu/srpnu 2016. godine kojima je bio dodijeljen barem jedan privredni predmet.

privrednih predmeta te godine. Specijalizacija je više uobičajena za veće općinske sudove. VSTV imenuje stručne saradnike da nezavisno rade na nekim vrstama predmeta (izvršenje, sporovi male vrijednosti) u općinskim sudovima, a u kantonalnim sudovima ih imenuje predsjednik suda kao državne službenike koji asistiraju sudijama.

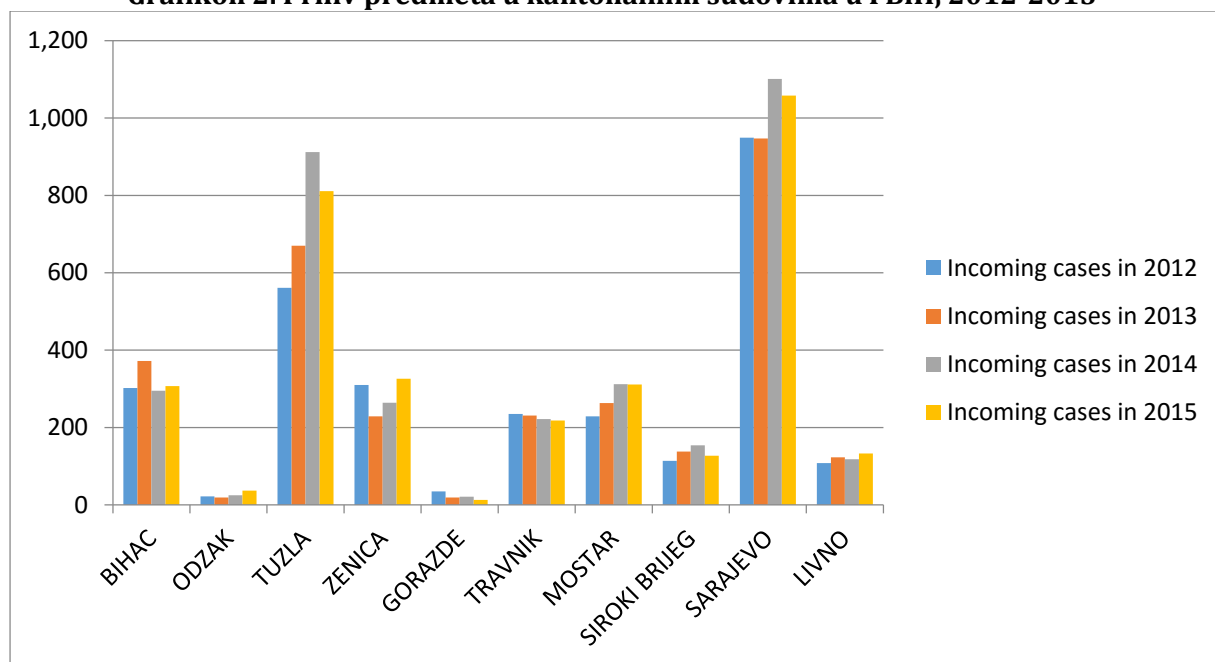
13. Privredni predmeti nisu jednako raspoređeni između općinskih sudova ili između kantonalnih sudova. Broj predmeta je u korelaciji sa koncentracijom ekonomske aktivnosti u FBiH. Kao što je prikazano u Grafikonu 2, kantonalni sudovi u Sarajevu i Tuzli imaju daleko najveći broj predmeta, dok kantonalni sudovi u Orašju i Goraždu obrađuju neznatan broj privrednih predmeta.

Grafikon 1. Priliv predmeta u općinskim sudovima u FBiH, 2012-2015

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016.

Grafikon 2. Priliv predmeta u kantonalnim sudovima u FBiH, 2012-2015

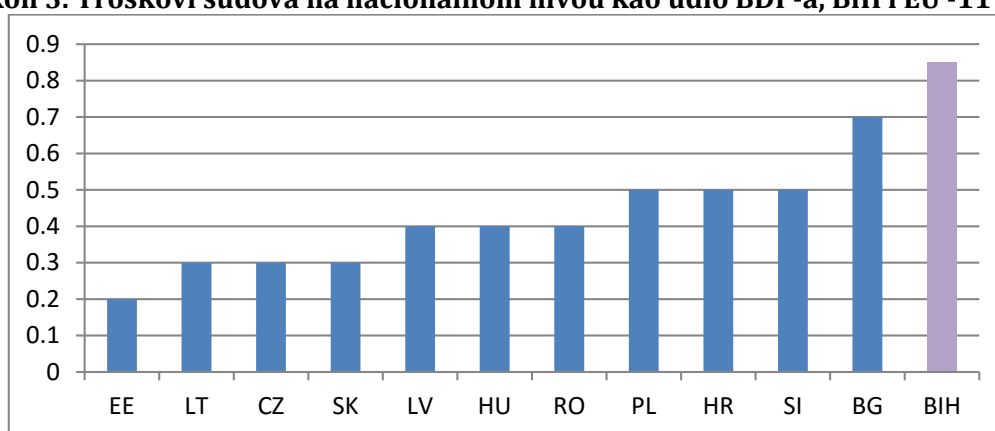

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016.

14. U junu/lipnju 2016. godine iznos koji se odnosi na neriješena privredna potraživanja bio je približno 4.3 milijarde KM.¹⁰ Na dan 31. 12. 2015. godine bilo je 63.020 neriješenih privrednih predmeta u FBiH. Devedeset procenata od toga (57.565) bili su neriješeni u općinskim sudovima, 4.996 na kantonalnim sudovima, i 459 na Vrhovnom sudu.

15. U okviru zemlje, sudovi nisu sa nedovoljnim resursima, ali resursi nisu efikasno raspoređeni niti se efikasno koriste. Sudski troškovi u BiH iznose približno 0.85 posto BDP-a što je više nego duplo od prosjeka u EU (0.3 posto) i četiri puta od prosjeka zemalja Vijeća Evrope (0.21 posto) prema podacima iz Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEJ). Međutim, budžeti su fragmentirani: sudovi i uredi tužitelja se financiraju iz 14 različitih budžeta. Kao rezultat toga, resursi sudova su nepredvidljivi, neujednačeni i nisu povezani sa učinkom ili potrebama. Ovaj problem je ozbiljniji u FBiH gdje je kapacitet za planiranje i dalje slab. Podaci o tome koliko se troši konkretno na privredne predmete nisu dostupni.

Grafikon 3. Troškovi sudova na nacionalnom nivou kao udio BDP-a, BiH i EU -11 u 2014.

Izvor: Eurostat

1.2 Efikasnost, pravovremenost i produktivnost

16. U FBiH općinski sudovi su se pokazali učinkovitijim u rješavanju privrednih predmeta od sudova na višim instancama. Između 2012. i 2015. god., broj neriješenih privrednih predmeta u FBiH je smanjen za šest procenata, uglavnom zahvaljujući rješenjima na općinskim sudovima.¹¹ Općinski sudovi u Tuzli i Livnu konstantno su rješavali više predmeta nego što su primali, prionuli su na zaostale predmete i poboljšali su pravovremenost. Učinak drugih sudova je varirao sa brojem zaostalih predmeta koji se povećavao i smanjivao u različitim vremenskim periodima. Općinski sud u Sarajevu, koji ima najveći broj predmeta, borio se sa učinkom: broj zaostalih predmeta se povećavao u svim godinama osim 2014. godine što je uzrokovalo odugovlačenja u procesuiranju predmeta.¹²

17. U općinskim sudovima stari predmeti su se uglavnom odnosili na izvršenje komunalnih računa (27.021 od 57.565 starih predmeta), sporove male vrijednosti (18.184 predmeta) i stečaj (480 predmeta). Prema CEPEJ-u potrebno vrijeme za izvršenje

¹⁰ Podatke dostavio VSTV na temelju CMS podataka.

¹¹ Općinski sudovi su smanjili količinu neriješenih predmeta za 9 posto. Nasuprot tome, kantonalni sudovi su povećali broj neriješenih privrednih predmeta za 53 posto a Vrhovni sud FBiH za 37 posto.

¹² Kada se posmatraju ne-komunalni privredni predmeti u Općinskom sudu u Sarajevu, broj starih predmeta se smanjio u 2014. i 2015. godini. Nepovoljni rezultati se prvenstveno pripisuju komunalnim predmetima.

komunalnih predmeta iznosilo je 8.897 dana u 2012. godini.¹³ Stopa rješavanja¹⁴ za tu godinu iznosila je samo 33 procenta. Može se primijetiti povremen napredak ali problem je i dalje ogroman.

18. Efikasnost kantonalnih sudova i Vrhovnog suda FBiH je smanjena od 2012. do 2015. godine, što je povećalo zaostatke predmeta i prolongiranje potrebnog vremena za rješavanje. Iako su kantonalni sudovi u Bihaću i Novom Travniku kontinuirano smanjivali broj zaostatka predmeta i skratili potrebno vrijeme za rješavanje, drugi kantonalni sudovi (npr. Sarajevo) generirali su povećanje broja zaostatka predmeta ili su imali zanemariv priliv privrednih predmeta (npr. Odžak i Goražde). Povećanje broja zaostatka neriješenih predmeta na kantonalnom nivou prvenstveno je rezultat žalbi iz općinskih sudova u parničnim i izvršnim predmetima. Vrhovni sud FBiH također je iskusio povećanje broja neriješenih predmeta i prolongirano potrebno vrijeme za rješavanje, prvenstveno uslijed predmeta sa vanrednim pravnim lijekovima koji obuhvataju glavi udio u broju predmeta na sudu. Ukoliko se poboljšanje učinkovitosti općinskih sudova ne odražava na višim sudovima, zaostatak starih predmeta će se jednostavno premjestiti na viši sud, kao što je viđeno između kantonalnih sudova i Vrhovnog suda FBiH.

19. Sudovi u FBiH su značajno smanjili broj neriješenih privrednih predmeta koji su stariji od pet godina. Ovaj broj se smanjio sa 8 posto u 2012. na 2 posto 2015. godine kao rezultat discipliniranog rješavanja starijih predmeta. Prema standardima EU udio „starih neriješenih predmeta“ bio bi veći nego što je u analizi VSTV-a.¹⁵ Iako je broj starih predmeta značajno smanjen, pojedinačne starije predmete trebalo bi stalno pratiti da bi se osigurala postojanost pozitivnih trendova.

20. Prema podacima VSTV-a za 2015. godinu, prosječno trajanje riješenih privrednih predmeta u općinskim sudovima iznosilo je 528 dana.¹⁶ Šest sudova je imalo prosječno trajanje i za riješene i za neriješene privredne predmete od preko 500 dana: Kantonalni sud u Sarajevu, Općinski sud u Tuzli, Općinski sud u Mostaru, Općinski sud u Sarajevu, i Općinski sud u Livnu.

¹³ Izračun Svjetske banke koji se temelji na podacima koje je dostavio VSTV. Potrebno vrijeme za rješavanje predmeta izračunava se tako što se uporedi broj riješenih predmeta tokom izvještajnog perioda sa brojem neriješenih predmeta na kraju tog perioda. To vrijeme mjeri koliko često sud odbije primljene predmete ili koliko mu je potrebno da riješi predmet. Smjernice CEPEJ-a su dostupne na

http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/textes/Guidelines_en.pdf.

¹⁴ Izračun Svjetske banke koji se temelji na podacima koje je dostavio VSTV. Stopa rješavanja se izračunava tako što se podijeli broj riješenih predmeta sa brojem zaprimljenih predmeta. Ona pokazuje sposobnost suda (sudova) da obrađuju priljev novih predmeta. Smjernice CEPEJ-a su dostupne na

http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/textes/Guidelines_en.pdf.

¹⁵ U primjeni Člana 6, Evropski sud za ljudska prava može smatrati da sudski procesi nisu razumno pravovremeni čak iako se odvijaju u okviru pet godina, ovisi o vrsti predmeta, okolnostima i kompleksnosti predmeta te ponašanju aplikanta i relevantnog nadležnog tijela.

¹⁶ Prosječno trajanje neriješenih predmeta je 602 dana.

Tabela 1. Prosječno trajanje privrednih predmeta po sudovima u FBiH, 2015

SUD	Prosječno trajanje riješenih predmeta	Prosječno trajanje neriješenih predmeta
Vrhovni sud FBiH	374	384
Kantonalni sud u Bihaću	178	101
Kantonalni sud u Odžaku	11	0
Kantonalni sud u Tuzli	394	417
Kantonalni sud u Zenici	71	78
Kantonalni sud u Goraždu	17	0
Kantonalni sud u Novom Travniku	110	49
Kantonalni sud u Mostaru	335	254
Kantonalni sud u Širokom Brijegu	145	115
Kantonalni sud u Sarajevu	857	735
Kantonalni sud u Livnu	316	402
Prosjek kantonalnih sudova	397	576
Općinski sud u Bihaću	397	435
Općinski sud u Orašju	308	596
Općinski sud u Tuzli	651	666
Općinski sud u Zenici	387	356
Općinski sud u Goraždu	199	268
Općinski sud u Travniku	403	390
Općinski sud u Mostaru	569	894
Općinski sud u Širokom Brijegu	199	199
Općinski sud u Sarajevu	623	579
Općinski sud u Livnu	538	512
Prosjek općinskih sudova	528	602

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

21. Najproblematičnije vrste privrednih predmeta u FBiH su izvršni, registracija poslovnih subjekata, sporovi male vrijednosti i stečajni predmeti. Generalno, procesuiranje ovih vrsta predmeta je izuzetno dugačko, što uzrokuje frustraciju kod sudova i stranki podjednako. Postoje svojstveni razlozi zašto ove vrste predmeta uzrokuje probleme, i oni opravdavaju posebnu pažnju i posebne mjere. Najstariji neriješeni predmeti (započeti između 1997. – 2005.) su prvenstveno izvršni predmeti, sporovi male vrijednosti i komunalni predmeti, te do određene mjere parnični, stečajni i predmeti likvidacije. Za više detalja pogledati Odjeljak 3.

22. Susjedna RS je uspostavila privredne sudove 2010. godine u nastojanju da poboljša efikasnost i kvalitet upravljanja privrednim predmetima. RS je uspostavila pet okružnih privrednih sudova i jedan Viši privredni sud u Banja Luci.¹⁷ Prije specijalizacije, stopa rješavanja privrednih predmeta na osnovnim sudovima u RS bila je promjenjiva i nezadovoljavajuća (pogledati Tabelu 2 niže u tekstu).

¹⁷ Na dan 1. 5. 2010. godine svi privredni predmeti u općoj nadležnosti RS bili su prebačeni na ove novo-uspostavljene privredne sudove. U privrednim sudovima u RS ima 39 imenovanih sudija, 32 u okružnim privrednim sudovima i 7 na Višem privrednom sudu u Banja Luci. Broj imenovanih sudija se nije povećavao od 2010. godine. U oktobru/listopadu 2016. godine VSTV je donio odluku da se poveća broj sudija u Okružnom sudu u Banja Luci za 8 sudija; ove pozicije će se popuniti tek kada se odobri budžet.

Tabela 2. Stopa rješavanja privrednih predmeta u RS prije specijalizacije 2008.-2009.

SUD	2008	2009
Osnovni sud u Banja Luci	99%	76%
Osnovni sud u Bijeljini	83%	115%
Osnovni sud u Doboju	72%	49%
Osnovni sud na Sokocu	70%	64%
Osnovni sud u Trebinju	84%	133%
Prosjeak	81.6%	87.4%

Izvor: VSTV

23. Rezultati specijalizacije se čine šaroliki. Sudovi u RS mogu obrađivati nove predmete i držati stopu rješavanja iznad 100 procenata.¹⁸ Kada se radi o nekim vrstama predmeta, sudovi u RS rješavaju te predmete brže nego u FBiH, kao što su žalbe u parničnim predmetima gdje je trajanje četiri puta kraće. Međutim, prvostepeni parnični predmeti traju duže u RS. Tako iz perspektive korisnika suda sa dvostepenim parničnim predmetom, čekanje je podjednako dugo i frustrirajuće. Za rješavanje stečajnih predmeta potrebno je dvostruko više vremena u RS nego u FBiH (688 dana).

Tabela 3. Prosječno trajanje predmeta u FBiH i RS u 2015.

Vrsta predmeta	Prosječno trajanje riješenih predmeta		Prosječno trajanje neriješenih predmeta	
	FBiH	RS	FBiH	RS
Ip (Izvršenje na osnovu vjerodostojne isprave u privrednim predmetima)	602	402	608	437
Ip Kom (Izvršeni predmeti za naplatu komunalnih usluga na osnovu vjerodostojne isprave)	392	222	887	309
Mals (Prvostepeni sporovi male vrijednosti)	702	580	655	656
Mals Kom (Prvostepeni komunalni sporovi male vrijednosti)	546	366	562	519
L (Likvidacija)	304	286	238	206
Ps (Prvostepeni privredni sporovi)	391	789	348	646
Pž (Žalbeni privredni sporovi)	423	109	600	119
Pžip (Žalbeni izvršni predmeti)	250	32	257	38
Rev (Revizija)	393	319	385	259
St (Stečaj)	322	688	879	1,027

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

¹⁸ Specijalizirani okružni privredni sudovi postigli su stopu rješavanja od 105 procenata u 2012. i 101 posto u 2015. godini.

24. Od 2012. do 2015 godine, i FBiH i RS smanjile su broj svojih starih predmeta, ali je FBiH više fokusirala svoje napore na rješavanje najstarijih zaostalih predmeta.¹⁹ U cijeloj RS broj svih zaostalih predmeta je smanjen za 18 posto. Ovo se postiglo uglavnom zahvaljujući naporima da se riješe privredni parnični predmeti. U međuvremenu se povećao broj neriješenih izvršnih predmeta. Viši privredni sud u Banja Luci pokazao je snažne rezultate u smislu smanjenja broja starih predmeta (54 posto) u 2010. i 2011. godini. Međutim, od 2012. do 2015. godine, broj neriješenih privrednih predmeta na nivou Višeg privrednog suda RS povećao se za 51 posto. Generalno, sudovi u RS su djelovali marginalno bolje sa zasebnim sudskim strukturama ali ostaje dosta prostora za poboljšanje.

1.2.1 Proceduralna uska grla u procesuiranju predmeta

25. Proceduralna uska grla podrivaju učinkovitost i efikasnost sudova u BiH. Učinak sudova je pod snažnim uticajem menadžmenta i organizacije sudova, sudske prakse i procedura, te discipline stranaka. Uprkos općem mišljenju da se učinkovitost može poboljšati na jednostavan način zapošljavanjem većeg broja sudija, značajnija poboljšanja u FBiH mogla bi se postići putem proceduralnih promjena.

26. Odugovlačenja u zakazivanju sudskih ročišta predstavljaju značajnu proceduralnu prepreku koja utiče na efikasnost i pravovremenost u sudovima u FBiH. Može proći nekoliko godina (u određenim slučajevima više od pet godina) između zaprimanja predmeta i prvog ročišta. Ročišta se često otkazuju ili obustavljaju i bez čvrstog opravdanja. Sistem za upravljanje predmetima (CMS) koji je dostupan u sudovima trebao bi se koristiti za nadzor efikasnosti ročišta i detektiranje nepravilnosti da bi se omogućilo nadležnim tijelima, kao što su predsjednik suda, VSTV, MP FBiH, da reagiraju. Na zahtjev bi trebalo poduzeti disciplinske mjere.

27. Predsjednici sudova i šefovi odjeljenja trebali bi aktivno nadzirati protok predmeta da bi se spriječilo da predmeti postanu neaktivni. Članovi tima Svjetske banke su čuli za nekoliko slučajeve kada su sudije otišli ili uzeli dugotrajno bolovanje ili porodiljsko odsustvo a da njihovi predmetni nisu bili preraspodijeljeni. CMS omogućava sudovima da nadziru i reagiraju u ovakvim situacijama, a procedure su u primjeni za preraspodjelu predmeta. Predsjednici sudova i šefovi odjeljenja mogli bi uraditi više u cilju da koriste svoje sisteme i relevantna pravila da bi se spriječila nepotrebna odugovlačenja.

28. Postupci često nemaju jasno definirane procedure tako da je praksa nekonzistentna između sudnica i sudova. Advokati su se žalili na različite procedure za pristup dokumentaciji predmeta na različitim lokacijama i na sudove koji traže različite informacije za istu vrstu predmeta. Ovo posebno zabrinjava kada su u pitanju jednostavni predmeti, kao što je registracija poslovnih subjekata, gdje bi se iste informacije trebale tražiti za svaki predmet. Pojednostavljivanje procesa, poštivanje regulatornih rokova i redovne konsultacije sa sudijama smanjili bi interakciju između stranke-suda i smanjila bi se odgađanja.

29. Interesni partneri kažu da je zloupotreba procesa opsežna i da sudije ulažu malo napora da bi to kontrolirali. Konkretno, na osnovu onog što je rečeno stranke koje zastupaju advokati koriste taktike odgađanja da bi „iscrpili“ svoje protivnike. Zloupotrebe obuhvataju

¹⁹Od svih zaostalih predmeta u RS, okružni privredni sudovi smanjili su udio predmeta starijih od pet godina za tri procenta, dok je broj zaostalih predmeta starijih od tri godine smanjen za šest procenata. U FBiH udio zaostalih predmeta starijih od pet godina smanjen je za šest procenata a udio predmeta starijih od 3 godine smanjen je za pet procenata.

izbjegavanje dostave akata, nepojavljivanje na ročištima, zahtijevanje obustave bez dostatnog opravdanja, i interferiranje sa svjedocima prije davanje iskaza. Sudijama su dostupni proceduralni alati za jačanje kontrole postupka ali ih sudije rijetko koriste. Interesni partneri također kažu da određeni predmeti imaju tendenciju dobivanja prioriteta u odnosu na druge i da moćne stranke pronalaze načine da se njihovi predmeti saslušaju brže (ili sporije) u skladu sa njihovim željama. Disciplinske mjere protiv advokata i sudija su rijetke i neefikasne. Ovo podriva povjerenje stranaka u integritet sistema.

30. Sudski vještaci također predstavljaju uzrok odgađanja. Sudske vještace obično imenuju sudije u cilju sprečavanja da njihovi predmeti budu osporeni na apelacionim sudovima. Međutim, postoje primjeri gdje mišljenja vještaka dodaju neznatnu ili nikakvu vrijednost za određeni predmet. Sudski vještaci su skupi tako da njihovo prekomjerno korištenje povećava troškove predmeta za stranke. Interesni partneri također navode da su sudski vještaci uobičajen uzrok obustava ili odgađanja (npr. njihovi izvještaji nisu na vrijeme, ne pojavljuju se na ročištima, njihovi dokazi se osporavaju) i produžavaju dužinu trajanja predmeta. Nadalje, veliko oslanjanje na sudske vještace stvara mogućnosti za druga proceduralna uska grla, uključujući sporove oko izbora vještaka i oko njihovog iskaza.

31. Korisnici također izražavaju svoju frustraciju u pogledu toga da se povezane procedure odvijaju paralelno bez koordinacije. Ovaj problem se očituje najčešće u izvršnim predmetima gdje sudovi često ne uspijevaju da pridruže nove predmete onim predmetima koji su već započeti. Na primjer, tražilac izvršenja možda ne zna da li je drugi tražilac izvršenja već pokrenuo izvršenje protiv iste imovine. Kao rezultat toga kompletnu proceduru može provoditi jedan tražilac izvršenja a na kraju dobit od prodaje imovine mora biti plaćena tražiocu izvršenja koji je podnio prevladavajući zahtjev za izvršenje.²⁰

1.3 Kvalitet i konzistentnost u odlučivanju

1.3.1 Strukturalna fragmentacija i korištenje alata za usklađivanje sudske prakse

32. Efikasno usklađivanje sudske prakse je kompleksan zadatak u svim sudskim sistemima a posebno je kompleksna u BiH.²¹ Svaki kanton ima svoju sudsku praksu. Nisu su svi predmeti podobni da traže vanredne pravne lijekove od Vrhovnog suda FBiH u cilju usklađivanja sudske prakse između kantona. Nadalje, ne postoji ni jedno vrhovno tijelo za usklađivanje sudske prakse o sličnim pitanjima između kantonalnih sudova u FBiH i okružnih privrednih sudova u RS.

33. Prakse u okviru sudova pogoršavaju ovaj problem. Iako privredna odjeljenja postoje u FBiH, vrlo mali broj sudija su istinski specijalisti za privredno pravo i sudije se premještaju između odjeljenja. Mnoge sudije primaju samo pregršt privrednih predmeta svake godine dok također rade na građanskim i upravnim predmetima. Predsjednici sudova premještaju sudije i stručne saradnike u i izvan odjeljenja po svojoj volji, ponekad rotirajući sudije svake godine.

34. Alati za usklađivanje sudske prakse postoje ali nisu efikasni. Oni obuhvataju sastanke odjeljenja, izdavanje pravnih mišljenja i uspostavljanje Dokumentacionog centra u

²⁰ Pogledati stranice 125 i 126, Dijagnostička procjena izvršenja pravosnažnih potraživanja u Bosni i Hercegovini, USAID-ov projekt pravosuđa u Bosni i Hercegovini, mart/ožujak 2016 godine; <http://usaidjp.ba/assets/files/publication/1465828693-diagnostic-assessment-of-the-enforcement-regime-of-final-civil-claims-in-bih.pdf>

²¹ U BiH sudska praksa nije formalni izvor prava. Primjenjujući odredbe prethodnih odluka u sadašnjim odlukama sudovi daju smjernice drugima za praktičnu primjenu zakona. Tada sudska praksa postaje važan alat za tumačenje zakona, popunjavanje zakonskih praznina i uspostavljanje vladavine prava te pravne sigurnosti.

VSTV-u. Međutim, ni jedan od njih nije značajno doprinio jednoobraznoj primjeni zakona u FBiH. Prakse u okviru sudova su neujednačene i često im nedostaje koordinacija. Tokom izrade Studije izvodljivost članovi tima su čuli za različite prakse koje su bile jedinstvene u individualnim sudovima.

35. Firme smatraju da je ovaj nedostatak usklađenosti izuzetno frustrirajući. Preduzeća kažu da ako se njihove operacije odvijaju u nekoliko kantona ili u oba entiteta, oni mogu podlijegati različitim režimima u istoj zemlji a da za to i ne znaju. Kada se jave sporovi, firme i advokati često ne mogu predvidjeti ishod predmeta. To predstavlja poteškoću za firme da se odluče za postupak, i čini pregovore i sudske nagodbe nepredvidljivim. Nedostatak usklađenosti sudske prakse stvara dojam nejednakog tretmana, što vodi ka sumnji i nepovjerenju u pravosuđe.

1.3.2 Stope žalbi i potvrđivanja

36. Od 2012. – 2015. godine stope žalbi u kantonalnim sudovima u privrednim predmetima varirale su između 11 i 14 posto, oviseći o individualnom sudu i vrsti predmeta. Prvostepeni sudovi u oba entiteta imali su stope žalbi u privrednim predmetima koje su se kretale od 6-8 posto.²² Veće od prosječnih stopa žalbi zabilježene su u općinskim sudovima u privrednim parničnim predmetima od 22 do 30 posto i u stečajnim predmetima od 12 do 24 posto. Niže ili prosječne stope žalbi zabilježene su u izvršnim predmetima (4 do 6 posto), predmetima likvidacije (1 posto), sporovima male vrijednosti (5 do 10 posto) i predmetima registracije (0.2 do 0.4 posto). Općenito, u van-parničnim vrstama predmeta ili sporovima male vrijednosti, stope žalbi su bile manje. Veće stope žalbi su više uobičajene u parničnim predmetima veće vrijednosti kada su veće stvari u pitanju između stranaka, i stranke vjerovatno imaju finansijska sredstva da angažiraju advokate i da čekaju duži vremenski period da se riješe žalbeni predmeti.

37. U periodu od 2012. do 2015. godini udio potvrđenih odluka varirao je između 76 i 81 posto u općinskim sudovima i između 80 i 89 posto u kantonalnim sudovima.²³ Stope potvrđivanja koje su zabilježene po vrsti predmeta u općinskim sudovima varirale su od 73 do 79 posto u privrednim parničnim predmetima i od 75 do 97 posto u stečajnim predmetima. U drugim vrstama predmeta stope potvrđivanja kretale su se u rasponu od 58 do 94 posto (78 do 91 posto u izvršnim predmetima, 58 do 87 u predmetima likvidacije, 80 do 87 u sporovima male vrijednosti i 74 do 94 posto u predmetima registracije). Procent preinačenih odluka bio je ispod 10 posto za obje instance. Djelomično ukinute odluke bile su skoro zanemarive ispod 1 posto.

38. Kantonalni sudovi su pokazali veće stope žalbi i potvrđivanja nego općinski sudovi. Veće stope žalbi i potvrđivanja na kantonalnim sudovima ukazuju da stranke možda zloupotrebljavaju žalbeni sistem kao taktiku odugovlačenja ili da ponovo pokrenu svoj spor.

39. Općinski sudovi u 2015. godini su imali najnižu stopu potvrđenih odluka u posljednje četiri godine (76 posto) i najveći broj ukinutih odluka (14 posto) iako je stopa žalbi ostala nepromijenjena tokom tog perioda. Podaci pokazuju postepeno opadanje kvaliteta odlučivanja u ovim sudovima.

²² Općinski i kantonalni sudovi prezentirali su slične stope potvrđivanja za privredne i ne-privredne građanske predmete. I kantonalni i općinski sudovi zadržali su neznatno više potvrđenih odluka u privrednim predmetima. Bilo je više ukinutih odluka u privrednim predmetima dok u ne-privrednim predmetima više odluka je bilo preinačeno od strane višeg suda.

²³ Najviša stopa potvrđenih odluka u privrednim predmetima zabilježena je 2013. godine i u kantonalnim i u općinskim sudovima: 89 posto u kantonalnim sudovima i 81 posto u općinskim sudovima.

40. Stopa potvrđivanja privrednih predmeta u okružnim privrednim sudovima u RS je niža nego u FBiH. Od 2012. – 2015. godine udio potvrđenih odluka kretao se u nizu od 72 do 79 posto u okružnim privrednim sudovima u RS i 70 – 79 posto na Višem privrednom sudu u Banja Luci. Kantonalni sudovi u FBiH su imali 10 posto više potvrđenih svojih predmeta nego Viši privredni sud u Banja Luci. Ovo sugerira da uspostavljanje zasebnih sudskih struktura ne garantira nužno bolji kvalitet odluka.

41. Određeni niz mjera bi poboljšao kvalitet odlučivanja. Te mjere obuhvataju edukaciju sudija, bolje korištenje baze podataka o sudskoj praksi i strukturiranog procesa u cilju harmonizacije sudske prakse u kompleksnim područjima. Žalbene sudije bi trebali, kadgod je moguće, zamijeniti odluku nižeg suda svojom vlastitom umjesto što vraćaju odluke na reviziju. U slučaju ukidanja, odluke više instance bi trebale sadržavati precizna objašnjenja i instrukcije koje treba slijediti u narednim postupcima.

1.3.3 Sudska nezavisnost i odgovornost

42. Indeks globalne konkurentnosti 2015-2016 rangira BiH na 97. poziciju od ukupno 142 ekonomije u pogledu nezavisnosti pravosuđa. Princip nezavisnosti sudova je ugrađen u entitetske ustave, zakone o sudovima te u statutarni i regulatorni okvir Distrikta Brčko iako ne u Ustav BiH.²⁴ U Izvještaju za BiH 2016, Evropska komisija naglašava da ne postoje formalne procedure za provedbu kažnjavanja koje nude pravnu ili ustavnu zaštitu protiv nedoličnog uticaja ili prijetnji nezavisnosti pravosuđa, što rezultira u nezakonitim i politički motiviranim napadima protiv pravosuđa.²⁵ Nezavisnost pravosuđa je kompromitirana u individualnim predmetima, uključujući i putem politički motiviranih prijetnji na pravosuđe.²⁶

43. Iako se procesi imenovanja sudija baziraju na procedurama koje evaluiraju profesionalizam i kompetencije kandidata, navodi se da su ovi procesi politizirani. Nezavisnost pravosuđa se nadalje podrija imenovanjem “dodatnih sudija” koji ne uživaju permanentni status sudije već se imenuju na dvogodišnji period i ovise o sukcesivnom produžavanju.

44. Odgovornost sudija se također treba poboljšati. Prema Izvještaju Evropske komisije za BiH 2016,²⁷ sankcije za kršenje disciplinskih i etičkih pravila nisu uspjele da obeshrabre neetičko ponašanje. GRECO-ov četvrti evaluacijski izvještaj 2016 također govori o nedostacima u pravilima o sukobu interesa i u procjenama učinka u svrhu unapređenja.

45. Sistem za upravljanje učinkom je sofisticiran, ali nije generirao poticaje za poboljšani učinak. Kriteriji za evaluaciju učinka sudija i tužitelja kombiniraju vrstu i broj predmeta koje jedan sudija riješi tokom jedne godine sa kvalitativnim rezultatima i drugim radnim dostignućima, uključujući smanjenje broja zaostataka predmeta i pravovremenost.²⁸ Isti kriteriji učinka se primjenjuju na stručne saradnike. Učinak evaluira predsjednik suda.

²⁴ Odjeljak I Član 4 Ustava FBiH, Članovi 121 i 121a Ustava RS, i Član 66 Statuta Distrikta Brčko.

²⁵ Pogledati str.16 Bosnia and Herzegovina 2016

Report, [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep\(2015\)2_Bosnia-and-Herzegovina_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep(2015)2_Bosnia-and-Herzegovina_EN.pdf)

²⁶ Pogledati str. 14 Country Report for BiH 2016,

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_bosnia_and_herzegovina.pdf

²⁷ Ibid note26, pogledati str.13.

²⁸ Svrha sistema je da se objektivno evaluira učinak sudija i stručnih saradnika u cilju pružanja informacija za dalje napredovanje i disciplinske mjere. Pogledati: <http://vsts.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=7907>;

http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet?p_id_doc=28083;

http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet?p_id_doc=28798.

Predsjednika suda evaluira predsjednik višeg suda. Na nivou suda²⁹ ovi kriteriji se koriste za mjerenje učinkovitosti suda, i rezultati se pripisuju predsjedniku suda u svrhu statističkog monitoringa i upoređivanja sudova. Za razliku od sudija i stručnih saradnika, ne vrši se poseban monitoring učinka osoblja i ocjenjuje se na isti način kao drugi državni službenici. U ovom kompleksnom sistemu, ogromna većina sudija zadovoljava ili nadmašuje standarde učinka, bez obzira na dugotrajno procesuiranje predmeta i veliki broj starih predmeta. Ovo sugerira da su kriteriji postavljeni suviše nisko da bi se zadovoljile potrebe korisnika. Ne postoje formalni poticaji u cilju ohrabriranja sudova da kao tim zajedno rade na inoviranju, rješavanju problema ili da povećaju učinak sudova.

46. Nepostojanje nezavisnosti u FBiH je djelomično i zbog fragmentiranog budžetskog planiranja. Oko 14 institucija je uključeno u planiranje budžeta što uzrokuje neefikasnost i otežava da se osigura adekvatno usmjeravanje raspoloživih sredstava u cilju pravičnog zadovoljavanja potreba u cijelom sistemu. Nezavisne evaluacije pravosudnog sistema tvrde da ovo fragmentiranje prikriva pokušaje političara da kontroliraju i da se interferiraju u pravosudne procese.³⁰ Pokušaji Vlade da smanji korupciju putem povećanja plata sudija tek treba da poluče pozitivne rezultate.

1.3.4 Obuka sudija, advokata i sudskog osoblja

47. Kvalitet pravde koju pružaju sudovi ovisi velikim dijelom o kvalitetu i konzistentnosti edukacije koju završe sudije i osoblje. U anketi koja je obuhvatila više od 2.500 pravnih znanstvenika i praktičara a koju je proveo Projekt svjetske pravde, među najozbiljnijim problemima sa kojima se suočava bh. pravosuđe rangirani su neadekvatna selekcija i obuka sudija.³¹

48. Sudije koje rade na kompleksnim privrednim predmetima ne moraju biti specijalizirani ili akreditirani. Zapravo, prakse koje se odnose na ljudske resurse obeshrabruju specijalizaciju sudija za privredne predmete. U skladu sa sudskim poslovnikom, predsjednik suda usvaja godišnji raspored sudija i sudskih asistenata, saradnika i savjetnika.³² U praksi ovo znači da se sudije mogu premještati svake godine u druga odjeljenja (npr. privredni, građanski, van-parnični, izvršni) na temelju odluke predsjednika suda.

49. Kvalitet i kvantitet obuke za privredne predmete je neadekvatan. U FBiH mandat za pravosudnu obuku ima Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužitelja FBiH (CEST). Sudije i tužitelji su obavezni da svake godine pohađaju najmanje tri dana obuke koju organizira CEST. Međutim, ne postoji obaveza da se izabere obuka u nečijoj vlastitoj oblasti rada. Interesni partneri kažu da su atraktivni prostori održavanja obuke često odlučujući faktor za izbor obuke.

50. Kako kažu u CEST-u, približno 80 posto pravosudne obuke financiraju donatori. Obuku u oblasti privrednog prava održali su Evropska banka za obnovu i razvoj, Razvojni program za privredno pravo, i *Deutsche Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit*. Trenutno, Projekt IPA 2012 „Unapređenje kapaciteta za reformu pravosuđa u Bosni i Hercegovini“ završava implementaciju. Održani su specifični programi obuke u području privrednog prava i Evropskog prava, i također je urađen novi program obuke namijenjen

²⁹ Izračunava se kao aritmetička sredina rezultata koje postignu sve sudije i stručni saradnici na sudu.

³⁰ Za više detalja pogledati GRECO Fourth Evaluation Round Report 2016, str. 27 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep\(2015\)2_Bosnia-and-Herzegovina_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep(2015)2_Bosnia-and-Herzegovina_EN.pdf)

³¹ Pogledati 2015 Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu o poštivanju standarda i propisa sa aspekta nesolventnosti i režimi za povjerioce/dužnike, str. 11.

³² Član 25 Sudskog poslovnika.

centrima za obuku. Potencijalni novi donatorski projekt je u fazi izrade i prijedloga a cilj bi bio da se putem specijalističke obuke jačaju kapaciteti sudija za rješavanje privrednih predmete. Ovaj projekt se podržava i mogao bi povećati skromni djelokrug edukacije o privrednim pitanjima u FBiH.

51. CEST ne pruža nikakve kurseve o financijskoj pismenosti koji bi obuhvatali osnove računovodstva, financija i ekonomije. Ograničeno znanje o poslovnim transakcijama i privrednim praksama i dalje predstavlja sporno pitanje među novo-imenovanim sudijama, prema Izvještaju ICR ROSC 2015. Poslovni subjekti se žale da sudijama često nedostaje dovoljno ekspertize za i razumijevanja o kompleksnim privrednim transakcijama.

52. Iako propisi priznaju da je privredno pravo zasebna domena za edukatore, ostvaren je mali napredak u stvaranju pula stručnih edukatora za privredne teme. Predavače biraju donatori i/ili CEST. Predavači koje izabere CEST su obično sudije i univerzitetski profesori koje je VSTV stavio na listu kao stalne predavače. Ova lista je ažurirana 2013. godine i sadrži samo jednog predavača u oblasti privrednog prava. CEST je ovlašten da izabere predavače na *ad hoc* bazi ako je potrebno, tako da bi se na postojeću listu mogli dodati edukatori za privredno pravo.

53. Obuka se fokusira na krivično pravo, ostavljajući privredno pravo na margini. Od 202 obuke koje će CEST održati u 2016. godini samo osam će obuhvatiti privredna pitanja. Šest kurseva koji su ponuđeni u prvoj polovini 2016. godine pohađalo je 116 sudija i stručnih saradnika.³³ U 2015. godini bilo je pet obuka o privrednim pitanjima koje je pohađalo 105 sudija i stručnih saradnika. Najveće učešće (91 sudija) bilo je na pet regionalno organiziranih obuka o novom Zakonu o privrednim društvima u FBiH. Ovo je bilo vjerovatno zato što su opsežne legislativne izmjene u Zakonu o privrednim društvima privukle interes sudija i zato što su regionalna mjesta održavanja učinila obuku pristupačnijom. Iako ovaj primjer izgleda pozitivan, broj učesnika u Sarajevu (samo 14) bio je nizak u poređenju sa drugim regijama.

54. Samo jedna polovina sudija i stručnih saradnika koji su raspoređeni na privredne predmete pohađa obuku o privrednim pitanjima. Podaci VSTV-a iz jula/srpnja 2016. godine ukazuju da ima 269 sudija i stručnih saradnika koji rade na privrednim predmetima. Broj polaznika obuke o privrednim predmetima bio je tek nešto iznad 100 u 2015. i 2016. godini.

55. Ankete pokazuju da bi sudije cijenile više obuke u ovoj oblasti. Čini se da je kvalitet obuka visok, ali raznovrsnost i broj obuka se smatraju nedovoljnim. CEST provodi anonimne, fakultativne ankete i analizira zadovoljstvo sa obukom. U 2015. i 2016. godini sve obuke o privrednim pitanjima su bile ocijenjene visoko – između 4.47 i 4.93 od 5 – one su sve ispunile ili premašile očekivanja. Međutim, ankete pokazuju da je potrebno više obuka o praktičnoj primjeni u privrednim pitanjima i da se obuhvate različita područja ekonomije i biznisa, uključujući međunarodne propise.

56. Ne postoji nikakav efikasan proces za osiguranje kvaliteta obuke. Obuke ne obuhvataju ulazne ili izlazne kvizove koji bi omogućili procjenu obuke, doprinijeli motivaciji, uticali na angažman osoblja i koji bi se mogli povezati sa certifikacijom.

³³ Ovaj broj je čak i niži ako se uoči da od osam edukacija pet su identične i organizirane se putem edukativnih centara CEST-a u FBiH (Lukavac, Zenica, Mostar, Bihać, Sarajevo). Imajući to u vidu postoje samo tri vrste edukacije o privrednim pitanjima u 2016.

1.4 Pristupačnost sudova za poslovne subjekte

57. Interesni partneri kažu da je pristup pravdi za poslovne subjekte u FBiH neadekvatan, posebno za MMSP. Zbog njihove veličine, MMSP su posebno sputana neefikasnim i nedjelotvornim pravosudnim sistemom i nezgrapnim sudskim procedurama za uspostavljanje, rad i rast preduzeća. Nejasni i/ili kompleksni zahtjevi za upis u sudski registar, nedosljedna primjena otvorenog pristupa javnim registrima, nedosljedne pravne prakse, prekomjerna dužina postupaka, nepoštivanje zakonskih rokova samo su neki od faktora koji ometaju pristup pravdi za poslovne subjekte. Da bi se riješili sporovi male vrijednosti u prosjeku su potrebna 702 dana. Ne bi bilo neobično za sudski predmet da se o njemu donese odluka mnogo kasnije nakon što je MMSP likvidirano. Čak potraživanja male vrijednosti mogu predstavljati značajan dio prihoda MMSP-a. Uklanjanje ovih ograničenja olakšalo bi poslovanje i stimuliralo rast.

58. Nepostojanje pristupa sudskim odlukama doprinosi nepredvidljivosti i nedosljednosti pravne doktrine. Sve odluke se ne objavljuju. Javni pristup *online* sudskoj praksi je ograničen i pravosudni profesionalci koji žele da dobiju pristup moraju platiti pretplatu.

59. Troškovi parnice su visoki i povećavaju se kako se odgađanja dešavaju. Kako navodi Projekt svjetske pravde, iako vrijeme za rješavanje spora predstavlja najozbiljnije pitanje sa kojim se suočava bh. pravosuđe, sudske takse, advokatske naknade i pravna pomoć također predstavljaju značajne izazove za pravosudni sistem. Ovi faktori zajedno ometaju pristup sudovima za lica i poslovne subjekte. Prema indeksu vladavine prava u okviru Projekta svjetske pravde za 2016., rezultat BiH je 0.56 od 1 u pogledu pristupačnosti i priuštivosti građanske pravde.³⁴

60. Sudske takse su izuzetno kompleksne u FBiH, što predstavlja poteškoću za stranke da procijene vjerovatne troškove. Postoji 14 zakona o sudskim taksama i tarifama koji se primjenjuju u BiH oviseci o sudskoj nadležnosti. Za postupke na Vrhovnom sudu FBiH, sudske takse su regulirane federalnim zakonom. Za postupke u okviru općinskih i kantonalnih sudova, primjenjuju se zasebni kantonalni zakoni. Neke naknade su nekoliko puta veće u jednom kantonu u poređenju sa drugim.³⁵ Naknade za meritorne odluke i žalbe su ponekad iste vrijednosti kao naknade za potraživanja, ali mogu iznositi skoro dvostruko od tog iznosa. Najveći opseg u naknadama je u predmetima za registraciju poslovnih subjekata, gdje je, na primjer, naknada u Mostaru četiri puta veća nego u Goraždu.³⁶ Nadalje, 10 zasebnih zakona o taksama na nivou općina i kantona već su prošli nekoliko izmjena tokom posljednjih godina. Čak iako stranke znaju gdje da istražuju, ne postoje dostupne službene konsolidirane informacije. Kao rezultat toga, stranke ne mogu donijeti odluku koja se zasniva na informacijama da pokrenu parnicu i kao rezultat toga su obeshrabrene da podnesu validna potraživanja.

61. Alternativno rješavanje sporova (ADR) pruža nesavršenu alternativu za podnošenje predmeta sudu. Prema Projektu svjetske pravde, neefikasne metode ADR-a predstavljaju ozbiljan problem sa kojim se suočava bh. pravosuđe. BiH je postigla rezultat 0.66 od 1 za pristupačnost, nepristranost i efikasnost mehanizama ADR-a, što je niže nego prosjek 97 zemalja koje su procijenjene.

³⁴ Pogledati str.5 Rule of Law Index 2016,

http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/media/wjp_rule_of_law_index_2016.pdf

³⁵ Za sporove vrijednosti od 1.500 do 3.000 KM³⁵ u posmatranim kantonima³⁵ naknade se kreću u rasponu od 80 do 100 KM. Ovo je jednako 0.7 posto BDP-a *per capita* u Sarajevu i duplo—1.4 posto BDP-a *per capita*—u Goraždu.

³⁶ Ovo je jednako 4.3 posto BDP-a *per capita* u Mostaru i 1.4 BDP-a *per capita* u Goraždu.

62. **Firme mogu zastupati same sebe na sudovima u FBiH, ali mnoge firmi se odluče da angažiraju advokata koji će ih zastupati.** Firme kažu da angažiraju advokate uglavnom zato što ne mogu naći relevantnu pravnu ekspertizu među svojim djelatnicima. Neki interesni partneri također ističu da firme angažiraju advokata da bi im omogućio dobre veze sa pravosuđem.

Analiza najproblematičnijih vrsta predmeta

63. **Registracija poslovnih subjekata, sporovi male vrijednosti, izvršenje i stečaj inkliniraju da budu najproblematičniji privredni predmeti u FBiH.** Ovi predmeti pate od velikog broja starih predmeta, dugotrajnog procesuiranja, niske stope rješavanja i nezadovoljstva sudskim uslugama. Oni uzrokuju najveće frustracije za korisnike suda. Postoje posebni razlozi zašto svaka vrsta ovih predmeta ima slabe učinke. Sljedeći odjeljak pruža prikaz ovih pitanja da bi se došlo do konkretnih mjera za poboljšanje učinka u ovim oblastima.

1.5 Predmeti koji se odnose na registraciju poslovnih subjekata

64. **Izvještaj *Doing Business 2017* rangirao je BiH na 174. mjesto u pogledu lakoće registracije poslovnih subjekata.**³⁷ Budući da registracija poslovnih subjekata obuhvata 51 – 55 posto ukupnog priliva predmeta u FBiH,³⁸ poboljšanja u ovoj kategoriji mogla bi voditi ka značajnom poboljšanju u sveukupnoj učinkovitosti sudova.

Grafikon 4. Koraci za uspostavljanje poslovnog subjekta u FBiH

Izvor: Agencija za promociju stranih ulaganja u Bosni i Hercegovini

65. **Na nivou FBiH, procedura za registraciju poslovnog subjekta je regulirana nizom zakona³⁹ i drugim propisima, što vodi ka nekonzistentnoj praksi.**⁴⁰ Registracija poslovnog subjekta je odgovornost nadležnog suda, što je određeno lokacijom poslovnog subjekta.

³⁷ Pogledati <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/bosnia-and-herzegovina/>

³⁸ Prosječan broj priliva predmeta za registraciju poslovnih subjekata od 2012. – 2015. bio je stabilan sa 32.000 do 33.000 predmeta na godišnjem nivou.

³⁹ Postoje dva zakona koja reguliraju uspostavljanje poslovnih subjekata u FBiH (Okvirni zakon o registraciji poslovnih subjekata u Bosni i Hercegovini i Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine) i Zakon o privrednim društvima Federacije Bosne i Hercegovine. Postoji posebna legislativa za Republiku Srpsku i Distrikt Brčko.

⁴⁰ Jedan pozitivan aspekt okvirne legislative u FBiH je da ne postoji razlika između domaćeg i stranog poslovnog subjekta.

Procedura za pokretanje poslovnog subjekta je opisana u Grafikonu 4. Od poslovnih subjekata se traži da dostave čitav niz odobrenja i drugih dokumenata da bi se pokrenula procedura registracije poslovnog subjekta, a zakoni su i dalje nejasni i ovise o lokalnom tumačenju. Kao rezultat toga, potrebno vrijeme za procedure registracije poslovnih subjekata u Općinskom sudu u Sarajevu iznosilo je 25 dana, dok u Općinskom sudu u Livnu i Orašju to riješe za jedan dan. Ne postoji nikakav pravni razlog zašto bi trebalo 25 dana za registraciju poslovnog subjekta.

66. Postoji zaostatak starih predmeta koji se odnose na registraciju poslovnih subjekata na sudovima u FBiH, vjerovatno zbog napuštenih registracija. Konsultacije sa sudskim osobljem i sudijama pokazale su da je ovo vjerovatno zbog toga što je stranka koja je pokrenula proceduru odlučila da ne nastavi sa registracijom, ostavljajući predmet „otvorenim“ u sistemu. Nije poznato da li su ovi predmeti napušteni zato što su stranke postale frustrirane zbog kompleksne procedure ili iz drugih razloga. No unatoč tome, čini se da je napuštanje česta pojava, posebno u Općinskom sudu u Sarajevu i održava kontinuitet visokih nivoa neformalnosti u ekonomiji. Gledajući sa pozitivne strane, stopa rješavanja u predmetima za registraciju poslovnih subjekata u svim sudovima u FBiH je približno 100 procenata, što indicira da sudovi vremenski ne zaostaju u procesuiranju ovih predmeta.

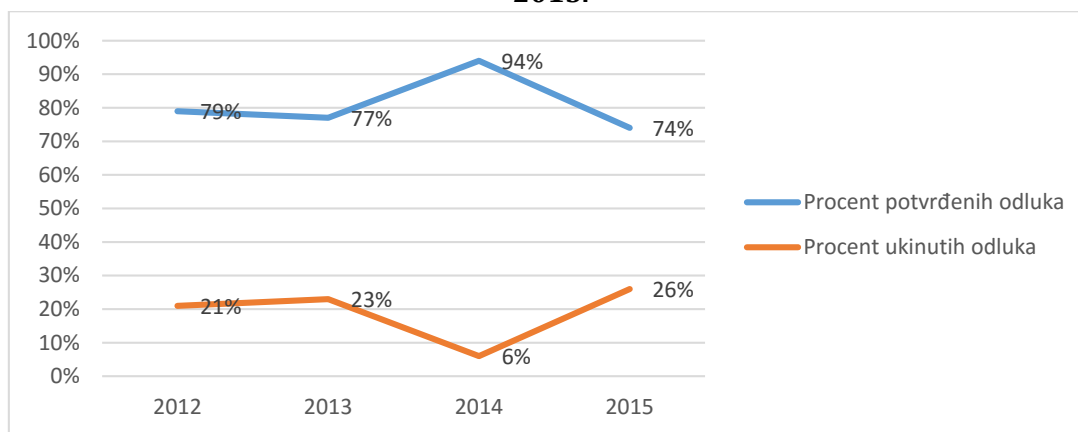
67. Od poslovnih subjekata se zahtijeva da prođu kompletnu proceduru registracije u svakom trenutku kada se desi promjena u njihovoj dokumentaciji. Nadležni sud mora verificirati bilo koju promjenu, bilo da se radi o promjeni poslovne djelatnosti ili promjeni adrese. Ne postoji nikakva posebna procedura za izmjenu registracijskih dokumenata, tako da sudovi i firme moraju ponovo završiti kompletnu proceduru registracije. Naplaćuje se puni iznos taksi da bi se izvršile te minorne promjene.

68. Mnoge zemlje u regiji su izmjestile registraciju poslovnih subjekata iz sudova i kreirale su zasebne agencije⁴¹ da rade na ovoj proceduri. Predmeti za registraciju poslovnih subjekata ne zahtijevaju mnogo sudskog rada, ali u FBiH, sudije tvrde da postoji uloga za njih u ovoj proceduri koja se ne bi trebala delegirati nikom drugom. Također postoje i finansijski poticaji za sudove da zadrže ove predmete. Od poslovnih subjekata se trži da plate sudsku taksu koja se ne može izostaviti te stoga sudovi vide ovo kao unosnu operaciju koju žarko žele da zadrže.

69. Kvalitet procesuiranja predmeta za registraciju poslovnih subjekata je u padu. Ulažu se žalbe za neznatan broj predmeta registracije. Ali kada se ulože, stopa potvrđivanja je samo 74 posto na višem sudu u 2015. godini, što je nisko u poređenju sa regijom Zapadnog Balkana. Ova stopa je smanjenje u odnosu na 94 posto u 2014. godini.

⁴¹ Na primjer u Srbiji postoji Srbijanski registar za registraciju poslovnih subjekata. U Makedoniji postoji centralni registar za Republiku Makedoniju.

Grafikon 5. Ishod žalbi u predmetima registracije poslovnih subjekata u FBiH, 2012-2015.

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

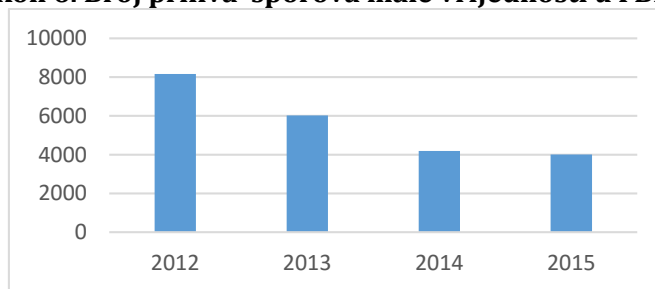
1.6 Sporovi male vrijednosti

70. FBiH primjenjuje pojednostavljene procedure za sporove male vrijednosti.

Sporovi male vrijednosti su sporovi koji obuhvataju iznose do 5.000 KM.⁴² Sporovi male vrijednosti se mogu riješiti putem namjenske procedure u kojoj je dozvoljeno samo-zastupanje a žalbe protiv presuda su ograničene.⁴³ U prvoj instanci sporove obrađuje sudija ili stručni saradnik. Striktno govoreći, ne postoje sudije koji su specijalizirani za sporove male vrijednosti, ali u praksi, sudovi zadužuju stručne saradnike da rade na ovoj vrsti predmeta a sudija vrši nadzor nad njihovim radom. Veći sudovi obično imaju odjeljenja za predmete malih vrijednosti: u Općinskom sudu u Sarajevu sudija je predsjednik odjeljenja i 19 stručnih saradnika.

71. Sporovi male vrijednosti čine dio privrednih predmeta koji je u opadanju. Broj priliva sporova male vrijednosti smanjen je za više od 45 posto tokom četiri posljednje godine. Kao rezultat toga, također je bilo smanjenje neriješenih predmeta od 35 posto tokom istog perioda⁴⁴ U 2015. godini u Sarajevu od 22.652 predmeta, sporova male vrijednosti je bilo samo 1.736 (43 posto od ukupnog priliva sporova male vrijednosti u FBiH). Ovo je bilo značajno smanjenje za skoro 5.000 u 2012. godini.

Grafikon 6. Broj priliva sporova male vrijednosti u FBiH, 2012-2015

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

⁴² Sporovi koji obuhvataju sporove male vrijednosti također obuhvataju predmete koji nisu novčane prirode za koje je podnositelj tužbe prihvatio sumu novca koja ne prelazi taj iznos, kao i sporove koji se odnose na prenos imovine čija vrijednost ne prelazi taj iznos. Izuzetno, podnositelj tužbe također može dobiti privremenu garanciju nad pokretnom imovinom tuženika ako postoji rizik da se imovina može otpremi.

⁴³ Zakon o parničnom postupku, procedura za sporove male vrijednosti regulirana je članovima 428-433.

⁴⁴ 2012. godine broj neriješenih sporova male vrijednosti u općinskim sudovima u FBiH iznosio je 12.107 dok je 2015. obuhvatao 7.940.

72. Međutim, broj zaostatka starih predmeta i dalje ostaje zbog dužine obrade neriješenih sporova male vrijednosti, što u prosjeku iznosi 655 dana. Broj riješenih sporova male vrijednosti je smanjen sa 3.700 u 2012. godini na 2.365 u 2015. godini, što povećava broj starih predmeta. Ovo je najizraženije u Općinskom sudu u Sarajevu gdje se nalazi 6.171 neriješeni spor male vrijednosti. Očekivalo bi se da se sporovi male vrijednosti obrađuju mnogo brže.

73. Sporovi male vrijednosti imaju najduže potrebno vrijeme među svim predmetima, vjerovatno zbog sudske diskrecije. Prosječno potrebno vrijeme za sporove male vrijednosti iznosi 702 dana. Ovo je izuzetno mnogo u poređenju sa prosjekom CEPEJ-a od 127 dana za građanske i privredne van-parnične predmete.⁴⁵ Interesni partneri kažu da sudije mogu birati da prvo rade na kompleksnijim predmetima i da ne dodjeljuju prioritet sporovima male vrijednosti.⁴⁶

74. Moglo bi se više uraditi da se ubrza rješavanje sporova male vrijednosti u FBiH. Mnoge zemlje imaju brže procese za sporove male vrijednosti.⁴⁷ Neke su članice EU razvile veoma učinkovite sisteme za ubrzano rješavanje ovih sporova. Primjenjivanje iskustava iz ovih država može biti opravdano. Reforme ove procedure pružile bi bržu pravdu mnogo većem broju ljudi i posebno bi pomogle MMSP-a, siromašnoj i srednjoj klasi. Ovakva reforma značajno bi poboljšale sudsku statistiku u cijelom pravosuđu u FBiH, i oslobodila bi vrijeme sudija da rade na kompleksnijim predmetima, i poboljšala bi percepciju o sudovima među građanima i poslovnim subjektima.⁴⁸

75. Sporovi male vrijednosti pokazuju relativno visok procent potvrđenih odluka (83 posto u poređenju sa prosjekom od 78.5 posto). Međutim, najveći postotak preinačenih odluka također je bio među sporovima male vrijednosti (10 posto). Stopa preinačenih odluka sugerira da postoje mogućnosti za drugostepene sudove da unificiraju sudsku praksu i da signaliziraju ispravnu praksu općinskim sudovima. Gdjegod je moguće, apelacioni sudovi bi trebali smanjiti procent ukinutih odluka tako što će zamijeniti odluku prvostepenog suda.

Tabela 4. Rezultati žalbi za sporove male vrijednosti u FBiH, 2012-2015

Godina	Procent potvrđenih odluka	Procent preinačenih odluka	Procent ukinutih odluka	Procent djelomično ukinutih odluka
2012	82%	9%	9%	0%
2013	87%	6%	7%	0%
2014	80%	15%	5%	0%
2015	82%	11%	6%	1%
Prosjek	83%	10%	7%	0%

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

⁴⁵ Većina CEPEJ zemalja obuhvata stečajne predmete u grupu građanskih i privrednih van-parničnih predmeta.

⁴⁶ Pogledati str. 102, Modul o građanskom pravu, materijal za obuku, <http://www.rs.cest.gov.ba/index.php/pocetna-obuka/230-modul-2-graanska-oblast/file>

⁴⁷ Prema podacima *Doing Business*, 128 ekonomija širom svijeta ima ili sudove za sporove male vrijednosti ili pojednostavljenu proceduru. U EU, sve osim pet EU jurisdikcija imaju neki oblik sporova male vrijednosti ili pojednostavljenu proceduru.

⁴⁸ Tokom vremena, niže granice bi se također mogle podići da bi se omogućilo većem broju građana i poslovnih subjekata da koriste ovu proceduru. Na primjer, u EU najveća granica se može naći u Nizozemskoj (25.000 EUR), dok u Portugalu, Španiji i Austriji kreće se u rasponu od 15.000 do 20.000 EUR. U Sloveniji je ta granica 4.000 EUR.

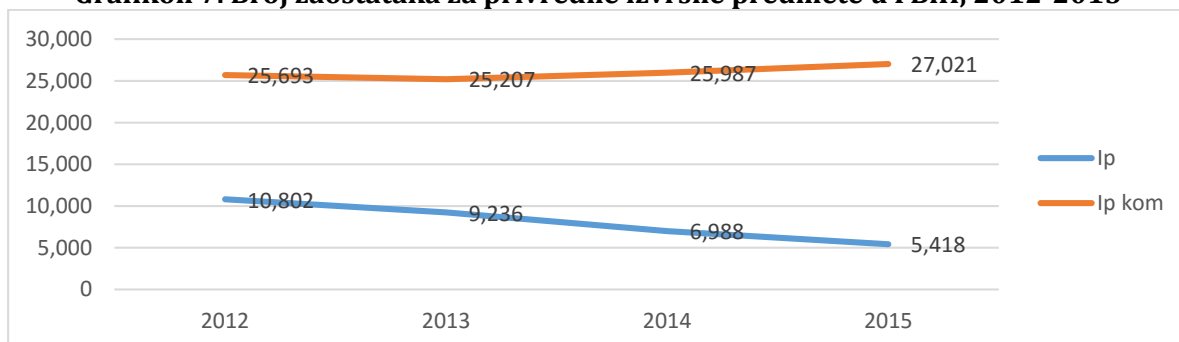
1.7 Izvršni predmeti

76. Izvršenje neplaćenih potraživanja je neefikasno i predstavlja jedan od najvećih izazova za pravni sistem u FBiH. Prema Poslovnom barometru FIC-a za 2015. godinu, investitori smatraju da je izvršenje sudskih odluka među pet glavnih ograničenja koja utiču na poslovanje u BiH. Poslovni subjekti smatraju da je izvršenje najslabija karika pravnog sistema u pogledu kredita u BiH i navode da je to jedan od glavnih razloga zašto se ne nude bolji uvjeti za zajmove i kredite. Pored toga, prema *2011 Global Integrity Report* (Izveštaj o globalnom integritetu), sudske odluke se često ignoriraju i država ih ne provodi.

77. Izvršenje privrednih odluka treba da bude pojednostavljeno, ubrzano i da se učini konzistentnim. Slabosti u sistemu izvršenja su rezultat opće ekonomske situacije, neefikasne legislative i slabe implementacije procedura izvršenja. Značajan broj zaostatka starih predmeta na sudovima je uglavnom uzrokovan izvršnim predmetima koji prvenstveno proizlaze iz komunalnih računa. Prema izvještaju *Doing Business 2017*, izvršenje privrednih ugovora obuhvata 37 procedura, iznosi 36 posto vrijednosti potraživanja i u prosjeku traje 595 dana. Izvještaj o investicijskom okruženju 2015 uviđa da je izvršenje sudskih odluka i odluka vladinih agencija često nepredvidivo i isprekidano. Izvještaj ICR ROSC 2015 kaže da većina sudija ne sankcionira proceduralna kršenja (*procedural bad faith*) ili zloupotrebu proceduralnih mehanizama u izvršnim predmetima što nadalje odugovlači postupak.

78. Podaci o učinku sudova u FBiH za izvršne predmete pokazuju da sudovi demonstriraju slab kapacitet za upravljanje predmetima. Nije uočen nikakav jasan napredak od 2012 – 2015. godine. Broj zaostalih predmeta u izvršenjima komunalnih predmeta⁴⁹ - što čini većinu u izvršnim predmetima- se povećava. Osim neriješenih izvršnih predmeta u sudovima bez privrednih odjeljenja, postoji 32.500 neriješenih izvršnih predmeta (pogledati Grafikon 7). Pored toga, 7.512 izvršnih i komunalnih izvršnih predmeta su bili neriješeni u općinskim sudovima koji nemaju privredna odjeljenja.

Grafikon 7. Broj zaostataka za privredne izvršne predmete u FBiH, 2012-2015⁵⁰

Izvor: VSTVA-a analiza broja predmeta 2016

79. U 2015. godini među najstarijim neriješenim privrednim predmetima bili su dva izvršna predmeta koja su pokrenuta 1997. godine. Prosječno trajanje neriješenih izvršnih predmeta u 2015. godini iznosilo je 608 dana a za komunalne izvršne predmete iznosilo je 887 dana. U istoj godini, prosječno potrebno vrijeme iznosilo je 296 dana za ne-komunalne izvršne predmete i 4.244 za komunalne izvršne predmete.

⁴⁹ Komunalni izvršni predmeti su registrirani kao Ip kom.

⁵⁰ Ne sadrži predmete koji su neriješeni u općinskim sudovima izvan središta kantona, u sudovima bez privredne nadležnosti.

80. Potvrđivanje izvršnih predmeta od sudova sa više instance bilo je u skladu sa prosjekom za privredne predmete. Potvrđene odluke obuhvatale su raspon od 75 od 81 posto. Ovisеći o godini, procent ukinutih odluka iznosio je do 8 posto više od prosjeka za privredne predmete.

Tabela 5. Ishod žalbi u izvršnim predmetima u FBiH, 2012-2015

Godina	Procent potvrđenih odluka	Procent preinačenih odluka	Procent ukinutih odluka	Procent djelomično ukinutih odluka
2012	75%	3%	22%	0%
2013	81%	1%	18%	0%
2014	79%	4%	17%	0%
2015	78%	7%	14%	1%
Prosjeck	78%	4%	18%	0%

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

81. Veliki povjerioci i dužnici igraju važnu ulogu u broju predmeta za izvršenje. Budući da su to uglavnom javne kompanije koje ne vrše skrining predmeta prema vjerovatnoći uspješne naplate, postoji opsežno dvostruko brojanje i inflacija predmeta. Vladine agencije su također dužnici u značajnom broju predmeta. Uloga velikih povjerilaca i dužnika za pravosudni sistem trebala bi se uzeti u obzir prilikom izrade strateškog pristupa za rješavanja starih predmeta.

82. Hronični problem sa izvršnim predmetima prepoznale su vlasti u BiH. Donatorske aktivnosti su pokušale da rade na pitanju izvršenja ali sa neznatnim rezultatima. Resurse bi trebalo uložiti a odgovarajuće strategije treba da budu usvojene sa ciljem da se radi na obimu komunalnih predmeta u izvršenju. Samo kroz koordiniran i pragmatičan pristup poboljšanja se mogu postići u razumnom vremenskom periodu.

83. USAID-ov projekt pravosuđa⁵¹ kaže da su glavna područja na kojima treba raditi u cilju poboljšanja efikasnost sistema izvršenja: legislativa, organizacija, tehnološka podrška i resursi. Pitanja u vezi sa zakonskim okvirom odnose se na nedostatak jednoobraznosti, zakonske praznine i neefikasnosti, te na propuste u zakonima kao što su zastara, registracija pravnih lica, hipoteka za porezni dug i izvršenje poreznih potraživanja. Organizacioni problemi obuhvataju prekomjerni formalizam u ulozi sudije, nekonzistentnu organizaciju rada u različitim sudovima, angažiranje i status sudskih ovršitelja, nepostojanje unapređenja kapaciteta sudija i ovršitelja, uvjerenje kod javnosti da neplaćanje neće imati za rezultat naplatu. Slabosti u izvršnom postupku su također prekomjerno oslanjanje na pokretnu imovinu, neefikasnost aukcija i prodaje, te nejasna definicija taks i troškova. Pristup informacijama je i dalje kompleksan i radno zahtjevan. Trebalo bi koristiti rješenja informacionih tehnologija da bi se olakšao izvršni postupak budući da je pristup informacijama o dužniku i njegovoj imovini od ključnog značaja. Trebalo bi uložiti dalje napore da bi se u potpunosti koristile prednosti različitih informacionih sistema koji su u primjeni.

84. Postoje tri moguća pravca na temelju gornje analize: zadržati izvršenje na sudovima; uvođenje javnih agencija ili službi za izvršenje; ili uvođenje sistema samo-angažiranja za izvršenje. Prije svega, treba ponovo razmotriti uloge sudija i ovršitelja. Stvaranje visoko – kvalificiranih ovršitelja kao pravnih profesionalaca moglo bi imati pozitivan učinak na

⁵¹ USAID-ov projekt pravosuđa u BiH u martu/ožujku 2016. objavio je Dijagnostičku procjenu sistema izvršenja pravosnažnih potraživanja u Bosni i Hercegovini. Dijagnostička procjena je identificirala da je značajan broj zaostalih komunalnih predmeta u vrlo ograničenom broju općinskih sudova u FBiH.

efikasnost i učinkovitost sistema izvršenja. Centralna uloga sudija i intervencija suda bi se mogla smanjiti na minimum. Trebalo bi omogućiti za sudske ovršitelje i sudije organiziranu strukturu sa obukom i mogućnostima razmjene sudske prakse, iskustva i praksi. Također bi trebalo staviti u primjenu mehanizme da bi se osigurao integritet rada ovršitelja i da bi se minimizirali rizici u pogledu korupcije u profesiji.

85. Nadalje, zakonske praznine i neefikasnosti bi trebalo tretirati kroz izmjenu legislative, poboljšati sudsku praksu kroz usklađivanje i tumačenje zakonskih odredbi u cilju povećanja učinkovitosti. Raspodjela zadataka i odgovornosti između sudija, stručnih saradnika i službenika/daktilografa treba da bude re-organizirana. Zadatke koji su čisto administrativne ili proceduralne prirode treba delegirati sa ciljem da se omogući sudijama da se fokusiraju isključivo na sporna pitanja u izvršnom postupku. Trebalo bi razviti i uvesti web usluge za razmjenu podataka između nositelja podataka i CMS-a. Konačno, trebalo bi usvojiti strateški pristup za smanjenje broja starih izvršnih predmeta.

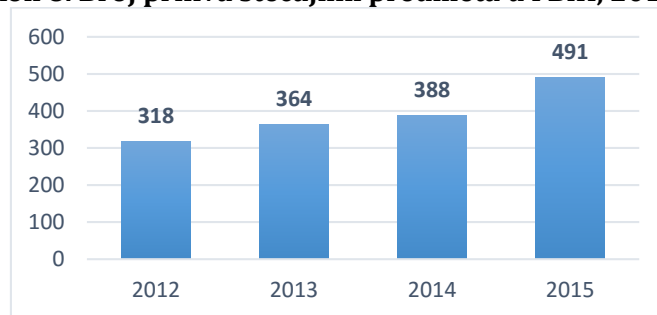
1.8 Stečajni predmeti

86. Potrebno je poboljšati Zakon o stečaju u FBiH. Režim je relativno sveobuhvatan, ali režim inklinira ka postepenoj likvidaciji imovine prema zakonu i praksi.⁵² Stečajni postupci su spori i kompleksni. Oni često ne maksimiziraju vrijednost imovine preduzeća i povrata za povjerioce u cjelini. Izmjene Zakona o stečaju su u izradi uz podršku Međunarodne finansijske korporacije (IFC). Nacrt zakona je u naprednoj fazi pripreme.

87. Sporovi za stečajne predmete odvijaju se u privrednim odjeljenjima općinskih sudova, a u kantonalnim sudovima se vodi žalbeni postupak. Stečajne postupke na prvoj instance vodi individualni sudija. Nema posebno imenovanih stečajnih sudija, ali, u praksi sudovi određuju sudije da rade na ovim predmetima. Trojica sudija u panelu odlučuju o žalbama. Žalbe na stečajne postupke se vrlo rijetke. S obzirom na kompleksnost stečajne legislative, dalja specijalistička obuka putem CEST-a bi trebala biti dostupna za sudije koji vode ove predmete.

88. Iako je broj stečajnih postupaka i dalje prilično nizak u odnosu na ukupan broj privrednih predmeta, broj priliva stečajnih predmeta se povećao za 65 posto tokom posljednje četiri godine. Preko 85 posto stečajnih predmeta se odvija u općinskim sudovima u Sarajevu, Mostaru, Zenici, Tuzli i Bihaću.

Grafikon 8. Broj priliva stečajnih predmeta u FBiH, 2012-2015

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

⁵² Svjetska banka, Izvještaj o poštivanju standarda i kodeksa nesolventnosti i režimi za povjerioce/dužnike, april/travanj 2015.

89. Broj neriješenih stečajnih predmeta se povećao za 23 posto tokom posljednje četiri godine.⁵³ U 2015. godini u Općinskom sudu u Sarajevu podnesena su 94 stečajna predmeta. Na kraju decembra/prosinca 2015. godine isti sud je imao 118 neriješenih stečajnih predmeta.

90. VSTV-a starosna lista neriješenih predmeta omogućava predsjednicima sudova da analiziraju neriješene stečajne predmete i da slijede vremenski okvir i provedbu plana za smanjenje broja starih predmeta. Starosna lista otkriva da mnogi neriješeni stečajni predmeti ostaju zarobljeni u pravosudnom sistemu. Od 480 neriješenih stečajnih predmeta na kraju 2015. godine, 66 predmeta je starije od 5 godina i 30 predmeta je starije od 10 godina. Bilo koji predmet koji je stariji od četiri ili pet godina vjerovatno će prekršiti Član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) kao i druge međunarodne i evropske standarde.

91. Jedan od razloga za zaostatak predmeta je trajanje neriješenih stečajnih predmeta u FBiH (u prosjeku 879 dana).⁵⁴ FBiH se loše pozicionirala za potrebno vrijeme riješenih stečajnih predmete, sa prosjekom od 322 dana u poređenju sa EU prosjekom od 220 dana za stečajne predmete.⁵⁵ Prema izvještaju *Doing Business 2017*, većina odgađanja u postupcima su zbog odgađanja prodaje nepokretne imovine.

92. VSTV radi na problemu neriješenih stečajnih predmeta na sudovima u BiH.⁵⁶ Od 2014. godine sudovi su obavezni da izrade akcione planove za rješavanje stečajnih predmeta i za predmete koji proizlaze iz stečajnih postupaka. Ovi akcioni planovi se redovno ažuriraju i radna grupa VSTV-a nadzire njihovu implementaciju. Pored toga, VSTV je organizirao određeni broj specijalističkih obuka o stečajnim pitanjima za sudije. Nova runda specijalističke obuke će uključiti stečajne upravitelje. Ove aktivnosti su možda pomogle da se obuzda povećanje stečajnih predmeta ali, kao što smo vidjeli u gornjem tekstu, nisu omogućile sudovima da poboljšaju stopu rješavanja u ovim predmetima.

93. 88 posto stečajnih odluka je potvrđeno u poređenju sa prosjekom 78.5 posto svih predmeta. Većina odluka koje nisu potvrđene vraćaju se na prvostepeni sud da se ponovo započnu umjesto da ih preinači apelacioni sud. Stečajni predmeti čine najniži procent preinačenih odluka (1 posto). Interesni partneri kažu da je ova vrlo niska stopa preinačenih odluka uzrok za zabrinutost, što sugerira da apelacioni sudovi ne koriste priliku da pokažu ispravnu sudsku praksu sudovima na nižim instancama i tako harmoniziraju sudsku praksu.

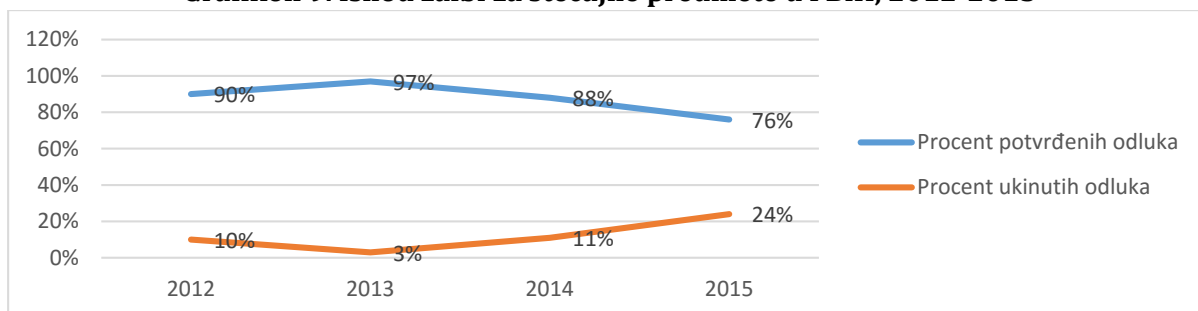
⁵³ U 2012. godini broj neriješenih stečajnih predmeta u općinskim sudovima u FBiH bio je 391, dok je 2015. godini iznosio 480.

⁵⁴ Izvještaj *Doing Business 2017* kaže da rješavanje nesolventnosti u Bosni i Hercegovini traje 3.3 godine u poređenju sa 2.2 godine u Evropi i Centralnoj Aziji. U poređenju, prosječna dužina neriješenih privrednih predmeta u FBiH je 602 dana.

⁵⁵ Izvještaj CEPEJ-a 2016 ima zasebno poglavlje o posebnim kategorijama građanskih predmeta (brakorazvodne parnice, otpuštanja s posla i stečajni predmeti). Treba imati na umu da je ograničen broj zemalja dostavio podatke za posebne kategorije građanskih predmeta.

⁵⁶ Ovu aktivnost podržavaju Norveška i Švedska.

Grafikon 9. Ishod žalbi za stečajne predmete u FBiH, 2012-2015

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

94. Podijeljena nadležnost između stečajnih i parničnih sudija doprinosi odugovlačenju stečajnog postupka i stvara rizik nekonzistentnog tumačenja sličnih konflikata koji se odnose na isti stečajni predmet.⁵⁷Jedan od izazova u stečajnim predmetima je ograničena nadležnost stečajnog sudije u donošenju glavnih odluka koja treba donijeti. Drugi sporovi koji se mogu javiti (i obično se jave) tokom stečaja upućuju se drugim sudijama u parničnom odjeljenju. Sudsku praksu bi trebalo pojasniti i unaprijediti, na primjer, da se usvoji sistem atrakcije nadležnosti kako bi se osiguralo da se stečajni proces ne zaustavlja zbog sporova koji su u toku.

95. Činjenica da žalbe zaustavljaju stečajni proces⁵⁸ može nadalje uzrokovati značajna odgađanja. I takva odgađanja se zaista dešavaju u praksi. Trebalo bi izmijeniti Zakon o stečaju kako bi omogućio da samo žalbama na posebnoj instanci bude dozvoljeno da zaustave stečajni proces.

96. Odgovornosti stečajnih upravitelja nisu jasno definirane i obaveze se rijetko provode. Stečajne sudije mogu imenovati, nadzirati i mogu ukloniti stečajnog upravitelja iz konkretnog stečajnog predmeta po svom vlastitom nahođenju. Ministarstvo pravde FBiH (MP) može ukinuti licencu ako je sudija dva puta uklonio stečajnog upravitelja iz stečajnog postupka. Legislativa bi se trebala izmijeniti da bi se ograničile diskrecione ovlasti sudija za imenovanje stečajnog upravitelja kroz upotrebu nasumične abecedne rotacije stečajnih upravitelja ili da se zahtijeva rotacija stečajnih upravitelja. Ovo bi također poboljšalo percepciju javnosti u pogledu pravičnosti.

97. Nepostojanje jasno definiranog sistema plaćanja stečajnih upravitelja u Zakonu o stečaju ometa efikasnost u ovim postupcima.⁵⁹ Sudije koriste nekoliko kriterija po svom nahođenju za utvrđivanje naknada za stečajne upravitelje kao što su vrijednost stečajne mase, broj povjerilaca i kompleksnost predmeta. Obično se mjesečna naknada za stečajnog upravitelja utvrđuje u ranoj fazi postupka. Ne postoji nikakva granica za naknade stečajnog upravitelja tokom postupka. Ovo može djelovati kao poticaj da se odugovlači stečajni postupak. Treba uspostaviti sistem naknada uz odgovarajuće poticaje za efikasan rad stečajnih upravitelja i promptan završetak stečajnog postupka.

98. Stečajni upravitelji dolaze iz različitih profesija, mogu biti bez naobrazbe iz pravne oblasti i od njih se na zahtijeva da traže pravnu pomoć. Budući da pravna pomoć nije obavezna za stečajne upravitelje, sudije ne zahtijevaju da stečajni upravitelji traže pravnu

⁵⁷ Svjetska banka, Izvještaj o poštivanju standarda i kodeksa nesolventnosti i režimi za povjerioce/dužnike, april/travanj 2015.

⁵⁸ Osim u slučaju posebnih žalbi, kao što je odluka da se ukloni upravitelj i član stečajnog odbora.

⁵⁹ Svjetska banka, Izvještaj o poštivanju standarda i kodeksa nesolventnosti i režimi za povjerioce/dužnike, april/travanj 2015.

pomoć. Trebalo bi izmijeniti legislativu da bi se ovlastio stečajni sudija da zahtijeva od stečajnog upravitelja da zatraži pravnu pomoć kad je potrebno.

Modeli specijalizacije i iskustva uporednih nadležnosti

99. Sve veći broj zemalja odlučuje da se specijalizira za privredne predmete u jednom ili drugom obliku. Od 190 ekonomija koje su razmatrane u izvještaju *Doing Business 2017*, 99 ima specijalizirane privredne nadležnosti, bilo u vidu namjenskih samostalnih sudova, specijaliziranih privrednih odjeljenja u okviru postojećih sudova, ili specijalizirane sudije u okviru općih građanskih sudova.⁶⁰ Prema metodologiji *Doing Business*, zemljama koje su se specijalizirale na određeni način dodijeljeni su bodovi za lakoću izvršenja ugovora.

100. U 2013. godini Svjetska banka je objavila smjernice o tome kako kreatori politika mogu odrediti da li je specijalizacija opravdana i koji model specijalizacije bi bio najadekvatniji.⁶¹ Smjernice naglašavaju da odluka o specijalizaciji nadležnosti treba biti zasnovana na informacijama o prilikama i rizicima koji se javljaju u konkretnom kontekstu.

101. Smjernice Svjetske banke iz 2013. godine daju pregled raspoloživih dokaza o specijalizaciji i naglašavaju da njeni učinci nisu direktni i ne bi se trebali podrazumijevati.⁶² Učinak sudske specijalizacije ovisi o uvjetima u kojima djeluju opći i specijalizirani sudovi, kao što su mehanizmi za izbor sudija, stepen tehnikalija njihovog rada, supstantivna i proceduralna zakonska prava koja se primjenjuju na sudu, konfiguracija interesnih grupa na terenu, i da li je održana fokusirana i systemska obuka. Kao rezultat toga, odnos između specijalizacije i ishoda koje sudovi postižu je veoma kompleksan. Također je moguće da sudska specijalizacija može ublažiti pritisak velikog broja predmeta tako što će unaprijediti sudsku efikasnost ali ova dostignuća u efikasnosti se radije pretpostavljaju nego mjere.

102. Specijalizacija je opravdana kada promovira efikasno administriranje pravde i osigurava kvalitet postupka i sudskih odluka.⁶³ Predlagači specijalizacije tvrde da ona ima tri prednosti: poboljšana efikasnost, veći kvalitet i jednoobraznost sudske prakse. Preusmjeravanjem jedne grupe predmeta u specijalizirane sudove preuzima se određeni teret sve većeg broja predmeta iz sudova opće nadležnosti. Specijalizirani sud unapređuje kvalitet i jednoobraznost odluka, posebno u kompleksnim područjima prava.⁶⁴ Nedvojbeno, ova dostignuća se postižu kroz veće iskustvo i vještine sudija zahvaljujući specijalizaciji. Sudije mogu izabrati da rade u ovim sudovima zahvaljujući svom interesu i vještinama te oni postaju eksperti budući da se specijaliziraju. Zatim, ova ekspertiza može ojačati veću efikasnost u odlučivanju o predmetima i veću učinkovitost u postizanju visoko kvalitetnih odluka.

103. Međutim, striktne specijalizacije imaju nekoliko slabosti koje mogu smanjiti efikasnost i kvalitet pravde.⁶⁵ Postoji veća šansa da će specijalizirane sudije biti zaokupljene

⁶⁰ *Doing Business 2017, Equal Opportunity for All*, <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf> <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>

⁶¹ H. Gramckow, J. Walsh, *Developing specialized court services – International Experience and Lessons Learned*, the World Bank, 2013.

⁶² Gramckow, J. Walsh, *Developing specialized court services – International Experience and Lessons Learned*, the World Bank, 2013, str. 6-7.

⁶³ Para 30, Opinion (2012) No. 15, CCJE.

⁶⁴ CCJE Opinion No 15 procijenilo je prednosti specijalizacije sudija u para 8-13.

⁶⁵ CCJE Opinion No. 15 procijenilo je ograničenja i rizike specijalizacije sudija u parag. 14-22.

posebnim interesima i, ako se to dogodi, njihove odluke mogu sistemski ugroziti područje prava. Striktna sudska specijalizacija također može kreirati dvostepeni sistem gdje česti korisnici suda dobivaju prednost⁶⁶ kroz više neformalne angažmane koji povećavaju rizik od favoriziranja i korupcije.⁶⁷ Specijalizacija može voditi ka sudskoj viziji tunela u kojoj se sudija fokusira samo na jedno područje prava te nema spoznaja o relevantnim zakonskim izmjenama izvan njegovog područja.⁶⁸

104. Stvaranje specijalističkih vijeća ili sudova trebalo bi biti striktno regulirano. I opće i specijalizirane sudije moraju nastaviti da ispunjavaju zahtjeve za pravične procese koji su navedeni u Članu 6 ECHR i da pružaju istu zaštitu i kvalitet. Trebalo bi izbjegavati posebne procedure za specijalizirane sudove osim ako ne odgovaraju na potrebe koje su vodile ka uspostavljanju suda (npr. posebna pravila za ispitivanje predmeta koja uključuju djecu). Svi sudovi bi trebali uživati iste uvjete u smislu resursa, ponovo uviđajući razlike koje se javljaju zbog specifične svrhe specijaliziranog suda.⁶⁹

1.9 Različiti modeli specijalizacije

105. Širom Evrope postoje različite vrste privredne specijalizacije.⁷⁰ Neke zemlje imaju zasebne privredne sudove u svakoj pokrajini ili okrugu dok druge imaju samo jedan ili dva u cijeloj zemlji. Struktura vijeća u većini zemalja je mješavina profesionalnih i laičkih sudija koji su praktičari u poslovnom sektoru.⁷¹ U nekim zemljama, nadležnosti privrednih sudova su ograničene na privredne sporove ili stečaj (npr. Danska) dok u drugim oni također imaju nadležnosti za sporove koji se odnose na industrijsku i intelektualnu imovinu (npr. Austrija).

106. Distinkcije u pogledu modela specijalizacije su važne budući da se bilo koja generalizacija oko učinaka specijalizacije primjenjuje tačnije na određene vidove specijalizacije nego na druge.⁷² Procjena uporednih nadležnosti je utvrdila tri različita modela specijalizacije na temelju sveobuhvatnosti: a) specijalizirano odjeljenje na sudu ili vijeće u okviru suda opće nadležnosti; b) specijalizirani zasebni sud, ili c) mješoviti model.

1.9.1 Specijalistička odijeljena na sudovima opće nadležnosti

107. Najčešći metod specijalizacije je putem specijalističkih vijeća ili odjeljenja.⁷³ Ovo se može postići pomoću internih pravila suda. U Evropi ovaj model se sve više koristi, ali sa tendencijom da poprimi formalniji pristup, kao što su izmjene zakona koji se odnosi na sudove i ponekad izmjene proceduralnog zakona.⁷⁴

108. Specijalistička odjeljenja mogu biti izuzetno fleksibilan način da se stremi ka specijalizaciji bez značajnog povećanja administrativnih napora i troška. Specijalističko odjeljenje na postojećem sudu se može uspostaviti sa manje formalnosti nego posebnim

⁶⁶ L. Baum, *Probing the Effects of Judicial Specialization*, Duke Law Journal 58 (2009), str.1667-84.

⁶⁷ Velika percepcija korupcije bila je razlog za ukidanje ekonomskih sudova u Moldaviji 2012. godine. Više u *Specialization of judges and feasibility of creating administrative courts in the Republic of Moldova*, Legal Resource Centre from Moldova, 2014.

⁶⁸ R.C. Dreyfuss, *Forums of the Future: the Role of Specialized Courts in Resolving Business Disputes*, Brooklyn Law Review 61, No.1, 1995, str. 1-44.

⁶⁹ Para 29-36, Opinion (2012) No. 15, CCJE.

⁷⁰ Čak i u zemljama sa samo općim sudijama, sudije u praksi nastoje da se specijaliziraju u određenim područjima. Pogledati E. K. Cheng, *The Myth of the Generalist judge*, Stanford Law Review, vol. 61, 2008.

⁷¹ Međutim, u Francuskoj su sudije samo poslovni ljudi.

⁷² L. Baum, *Probing the Effects of Judicial Specialization*, Duke Law Journal 58 (2009), str. 1673-1675.

⁷³ CCJE Opinion No. 15, para 42.

⁷⁴ H. Gramckow, J. Walsh, *Developing specialized court services – International Experience and Lessons Learned*, the World Bank, 2013, str. 11.

zakonom. Ovisеći o pravnom režimu, ponekad se ovo može uraditi samo na osnovu administrativne direktive ili pravila koje usvoji sud.

109. Specijalizirane sudije mogu raditi u specijaliziranom odjeljenju ili jedinici u okviru suda opće nadležnosti. Podjela zadataka u određenom sudu može biti nevidljiva za korisnike suda jer će se od njih tražiti da se obrate teritorijalno nadležnom sudu, dok se raspodjela predmeta u „specijalizirano“ odjeljenje ili jedinicu u okviru suda vrši interno, kao stvar administrativne rutine na sudu. Takvo odjeljenje na sudu može imati nekoliko sudija, članove osoblja i sudnice. Ovo zahtijeva angažman specijaliziranog osoblja. Sudije mogu biti raspoređene u posebno odjeljenje ili na neodređeno vrijeme ili po potrebi da bi se zadovoljile privremene potrebe.

110. Dobar primjer je sud za kompanije i poslovne subjekte koji je nezavisni odjeljak Apelacionog suda u Amsterdamu. Ročišta o predmetima se odvijaju pred vijećima koja se sastoje od pet osoba, od kojih je troje specijaliziranih sudija. Druge dvije osobe imaju finansijsko iskustvo kao revizori, poslovni ljudi ili zvaničnici sindikata, ovisеći o dotičnom predmetu.⁷⁵ Iskustvo iz Nizozemske pokazuje da prisustvo sudskih asistenata koji rade zajedno u timovima može biti značajna prednost koja omogućava specijalizaciju.⁷⁶

111. Irska je također uspješno primijenila model specijaliziranih privrednih odjeljenja. Irski Viši sud ima privredno odjeljenje koji se bavi isključivo privrednim predmetima visoke vrijednosti i svim predmetima intelektualnog vlasništva. Sudije u privrednim predmetima vode parnice i određuju kratke rokove, što omogućava sudu ubrzano rješavanje sporova (*fast-track disputes*).⁷⁷

1.9.2 Zasebni privredni sudovi

112. Zasebni specijalizirani sudovi mogu biti dio sistema nadležnosti općih sudova ili zasebna hijerarhija sudova koji mogu obuhvatiti različite specijalizirane apelacione sudove. Ovaj vid specijalizacije zahtijeva podjelu rada između sudova, koji djeluju kao zasebni ogranci nadležnosti sa posebnim apelacionim instancama, koje se u konačnici susreću (ili ne) sa drugim ograncima nadležnosti na najvišem nivou (nivo „vrhovnog“ suda). Ovi zasebni specijalizirani sudovi za privredne predmete su manje uobičajeni nego druge vrste zasebnih specijaliziranih sudova u Evropi.

113. Specijalizirani sudovi se uspostavljaju da bi bolje reagirali na razlike u proceduralnim propisima (privredna vs. građanska proceduralna pravila) ili zato što su administrativni procesi i interna sudska pravila prilagođena da bolje tretiraju predmeta koje sud rješava.⁷⁸ Specijalizacija ove vrste znači ne samo da će posebna institucija ili pojedinac raditi na ovoj posebnoj vrsti predmeta već i da mogu postojati razlike u načinima na koje se predmeti tretiraju. Ako su ove metode regulirane i propisane zakonom, one mogu prerasti u posebne proceduralne propise.

⁷⁵ M. J. Kroeze, *The Companies and Business Court as Specialized Court*, <https://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/37188740.pdf>

⁷⁶ Za više detalja pogledati Istraživačke studiju o poziciji: Judicial Assistants and Media Spokespersons in selected Council of Europe member states, report by Marco Fabri, September 2013, Joint Program between the European Union and the Council of Europe on „Strengthening the Court Management System in Turkey“ (JP COMASYT).

⁷⁷ *Study on Specialized IPR Courts*, Joint project of the International Intellectual and United States Patent and Trademark Office, Property Institute and 2012, <http://iipi.org/wp-content/uploads/2012/05/Study-on-Specialized-IPR-Courts.pdf>

⁷⁸ H. Gramckow, J. Walsh, *Developing specialized court services – International Experience and Lessons Learned*, the World Bank, 2013, str. 10.

114. Zasebne sudske strukture zahtijevaju specijalizirane sudije i njihovo pomoćno osoblje (npr. profesionalce sa znanjem i obukom u specifičnoj oblasti).⁷⁹ To također podrazumijeva da su korisnici upoznati da se od njih zahtijeva da se obrate odgovarajućem sudu, suočavajući se sa rizikom da će njihov predmet inače biti odbačen uslijed nepostojanja nadležnosti, i da će se izgubiti vrijeme prebacujući predmete između sudova.

115. Postoji malo dokaza da uspostavljanje samostalnih sudova poboljšava rješavanje privrednih predmeta išta više od specijaliziranih odjeljenja u okviru suda. Na primjer, mnoge zemlje izvršavaju ugovore brže bez ikakve specijalizacije. Island i Litva (sa sličnom populacijom kao BiH⁸⁰) nemaju specijalizaciju za privredne predmete ali su i dalje brže u izvršavanju ugovora (417 i 300 dana, svaka zasebno naspram 595 u BiH). Nekoliko nordijskih zemalja koje imaju snažnu ekonomiju nemaju specijalizaciju za privredne predmete i imaju kratko prosječno trajanje za izvršenje ugovora.⁸¹ S druge strane, Hrvatska (sa ekonomijom tri puta većom od BiH) ima specijalizaciju za privredne predmete ali vrijeme za izvršenje ugovora je marginalno kraće sa 572 dana.⁸²

1.9.3 Mješoviti modeli

116. Neke zemlje imaju mješovite modele, posebno Austrija i Švicarska. Često mješoviti modeli obuhvataju jedan ili više specijaliziranih sudova u ekonomskim centrima zemlje, zajedno sa specijaliziranim odjeljenjima u sudovima opće nadležnosti u ostatku zemlje. Na primjer u Austriji, samo glavni grad Beč ima specijalizirane građanske sudove za privredne predmete.⁸³ U svim drugim okruzima, privredni predmeti se obrađuju u privrednim odjeljenjima (*Handelssenate*) u okviru sudova opće nadležnosti. U Švicarskoj kantoni Aargau, Bern, St. Gallen i Cirihi imaju uspostavljen privredni sud (*Handelsgericht*) koji se bavi državnim i međunarodnim privrednim sporovima na prvoj instanci. U drugim kantonima sudovi opće nadležnosti su nadležni za privredne sporove.⁸⁴

Opcije za poboljšanje rješavanja privrednih predmeta u FBiH

117. Interesni partneri se slažu da postoje tri opcije na nivou politika za poboljšanje upravljanja privrednim predmetima u FBiH. U ovom Odjeljku se analiziraju ustavne, legislativne, operativne i financijske implikacije za svaku opciju. Te tri opcije su:

Opcija 1: Uspostaviti zaseban prvostepeni i drugostepeni privredni sud u svakom kantonu

Opcija 2: Uspostaviti zasebne prvostepene sudove u odabranim kantonima i drugostepeni privredni sud na nivou FBiH.

⁷⁹ Central European and Eurasian Law Initiative, *Specialized Courts: A Concept Paper*, 1996, str. 1.

⁸⁰ BDP u Islandu je sličan onom u BiH.

⁸¹ Na primjer, Norveška je rangirana na 10. poziciji u izvještaju *Doing Business* 2016 sa 280 dana, Švedska na 14. sa 321 danom i Finska na 23. poziciji sa 375 dana.

⁸² Prema posljednjem statističkom godišnjaku za 2015 u Hrvatskoj, gdje postoje zasebni privredni sudovi, trajanje privrednih parnica je 324 dana (288 u FBiH), dok je za stečajne postupke 1304 dana (420 dana u FBiH). U Republici Srpskoj trajanje za privredne parnice iznosilo je 789 dana u 2015.

⁸³ To su okružni sudovi za privredna pitanja (*Bezirksgericht für Handelssachen*) i Privredni sud u Beču (*Handelsgericht Wien*), koji ima status regionalnog suda.

⁸⁴ <http://www.homburger.ch/fileadmin/publications/RESCUE.pdf>

Opcija 3: Reorganizirati i ojačati postojeća odjeljenja za privredne predmete bez uspostavljanja zasebnih struktura.

1.10 Opcija 1: Uspostaviti zasebne prvostepene i drugostepene privredne sudove u svakom kantonu

<i>Opcija 1:Uspostaviti prvostepeni i drugostepeni privredni sud u svakom kantonu</i>	
<i>Za</i>	<i>Protiv</i>
Nije potrebno izmijeniti Ustav(e)	Izuzetno visoki troškovi implementacije
Izvodljiva zakonodavna procedura	Nije jasno ko će osigurati sredstva za provedbu i tekuće troškove
Povećan pristup pravdi	Povećanje broja zaposlenika
	Nedostatak prostora
	Rezultati iz zemalja koje su uspostavile zasebne sudske strukture pokazuju neznatna poboljšanja u efikasnosti i kvalitetu usluge

1.10.1 Ustavne i zakonodavne implikacije

118. Ova opcija ne bi zahtijevala ustavne amandmane ali bi zahtijevala amandmane na Zakon o sudovima u FBiH. Ustav FBiH omogućava da se uspostave općinski sudovi za teritoriju od jedne ili više općina.⁸⁵ Trebalo bi izmijeniti Zakon o sudovima u FBiH u cilju da se definiira nadležnost općinskih privrednih sudova.

119. Također bi bilo potrebno izmijeniti legislativu u svakom od deset kantona u FBiH. Ustav FBiH nalaže da stvaranje općinskih sudova bude regulirano kantonalnom legislativom i da se financiraju iz kantonalnih budžeta. Stoga bi specijalizirane privredne sudove trebalo uključiti u legislativu svakog kantona i uskladiti sa Ustavom FBiH. Ovo bi bio skup i vremenski zahtjevan proces koji bi zahtijevao politički konsenzus između deset kantona.

120. Pored toga, trebalo bi izmijeniti odluku VSTV-a o broju sudija da bi se obuhvatile sudije u prvostepenim i drugostepenim privrednim sudovima. Odluka MP FBiH o broju zaposlenika u sudovima također bi zahtijevala izmjene da bi se obezbijedilo osoblje za privredne sudove.⁸⁶

1.10.2 Operativne i financijske implikacije

121. Procjenjuje se da bi uspostavljanje prvostepenog i drugostepenog privrednog suda u svakom kantonu premašilo 11 miliona KM u prvoj godini i 10 miliona KM u svakoj narednoj godini. Nije jasno da li bi budžet FBiH ili kantonalni budžeti osigurali sredstva za uspostavljanje i funkcioniranje novo-uspostavljenih sudova. Problem financiranja je istaknut tokom sastanka sa ministarstvima financija u Kantonu Tuzla i Kantonu Sarajevo, i ministarstva

⁸⁵ Član VI.7. Zakon o sudovima FBiH ima sličan Član16, Službene novine br 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14. Stoga ne postoji pravna prepreka za uspostavljanje jednog prvostepenog privrednog suda na teritoriji za cijeli kanton.

⁸⁶ Član 42 Zakona o sudovima

su jasno istakla da njihovi kantonalni budžeti ne bi mogli snositi dodatne troškove koji se odnose na uspostavljanje privrednih sudova. Izračun ukupnih troškova je prikazan u Tabeli 6.

Tabela 6. Opcija 1 Izračun ukupnih troškova⁸⁷

	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
Povećanje mase plaća za sudije	5,450,854.50	5,450,854.50	5,450,854.50	5,450,854.50
Povećanje mase plaća za sudsko osoblje	4,724,424.00	4,724,424.00	4,724,424.00	4,724,424.00
Troškovi obuke	222,436.00	114,756.00	114,756.00	91,700.00
Troškovi IT opreme	748,082.44	0.00	0.00	0.00
Ukupno	11,145,796.94	10,290,034.50	10,290,034.50	10,266,978.50

Izvor: Izračun Svjetske banke (SB)

122. Implementacija Opcije 1 imala bi za rezultat povećanje ukupnog broja sudija i sudskog osoblja. Na temelju Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću, VSTV određuje minimalni broj sudija koji su potrebni za funkcioniranje suda. Općinski sud bi trebao imati najmanje pet sudija a kantonalni sud bi morao imati najmanje trojicu sudija.⁸⁸ Pretpostavljajući da bi Sarajevo, Tuzla, Zenica i Mostar trebali veći broj sudija nego drugi, tada bi do 105 sudija bilo potrebno u okviru Opcije 1. Ako se sudije iz postojećih privrednih odjeljenja premjeste u nove specijalizirane sudove, učinak na masu plaća u okviru Opcije 1 bio bi znatno niži. Međutim, predsjednici sudova koji su konsultirani tokom izrade Studije bili su čvrsto uvjereni da bi morali zaposliti nove sudije sa ciljem da se popune upražnjene pozicije sudija koji će preći u specijalizirane sudove. U drugo-spomenutom slučaju, VSTV bi trebao izmijeniti odluku o broju sudija u FBiH. Procjenjuje se da bi fiskalni učinak implementacije Opcije 1 na masu plaća za sudije iznosio 5.45 miliona KM (pogledati Tabelu 7).⁸⁹

Tabela 7. Učinak zapošljavanja sudija na masu plaća u FBiH⁹⁰

	Broj sudija	Prosječna mjesečna plaća u 2015 (KM)	Povećanje mase plaća (KM)
Prvostepeni privredni sudovi u FBiH	75	4,037.67	3,633,903.00
Drugostepeni privredni sudovi u FBiH	30	5,047.09	1,816,951.50

Izvor: Izračun SB

123. Međutim, nema dovoljno radnog opterećenja da bi se podržali privredni sudovi u svakom kantonu. Drugi kantoni osim Sarajeva, Tuzle i u manjoj mjeri Zenica i Mostar, nemaju dovoljan broj predmeta koji bi opravdao uspostavljanje specijaliziranih prvostepenih i drugostepenih sudova. Stoga bi radno opterećenje ovih sudija bilo znatno ispod standarda Okvirnih kriterija.

124. Također bi trebalo povećati broj sudskog osoblja. Posljednji Pravilnik za određivanje broja sudskog osoblja u FBiH iz 2003. godine definira da bi omjer broja članova

⁸⁷ Izračuni prezentirani u ovoj studiji baziraju se na nominalnoj vrijednosti i nisu usklađeni sa inflacijom.

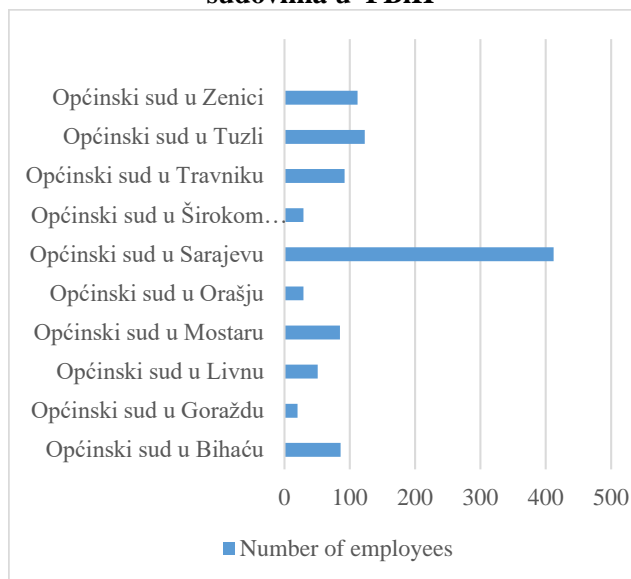
⁸⁸ Broj od pet sudija u općinskim sudovima nije reguliran legislativom već se temelji na minimalnom broju koji je potreban da bi sud funkcionirao i poštivao proceduralne zahtjeve.

⁸⁹ Izračun prezentiran ovdje je konzervativan i ne uključuje naknade i druge elemente plaće.

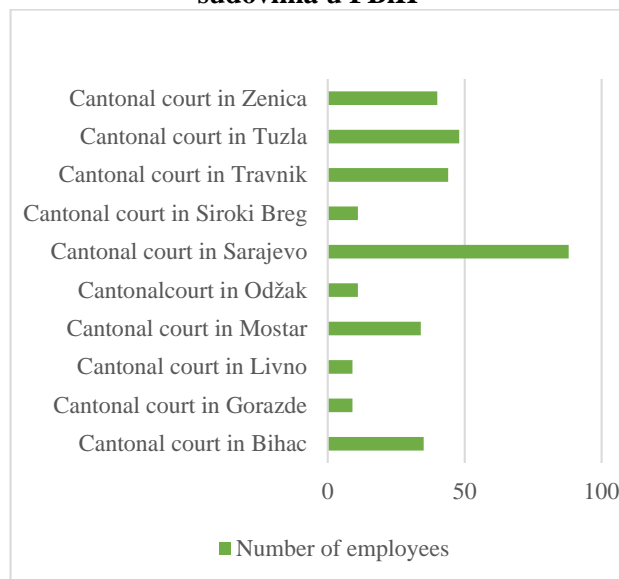
⁹⁰ Izračun se bazira na bruto plaćama sudija u skladu sa Zakonom o plaćama sudija i tužitelja u FBiH.

osoblja u odnosu na sudije u općinskim sudovima trebao biti 3:1 a u kantonalnim sudovima omjer je 2.5:1.⁹¹ U praksi, prema Izvještaju VSTV-a za 2105. godinu, u općinskim sudovima omjer članova osoblja u odnosu na sudije bio je 3.5:1, približno 17 posto iznad norme.⁹² U kantonalnim sudovima ukupan omjer osoblja u odnosu na sudije je 2.5:1, što je u skladu sa normom. Međutim, u onim kantonalnim sudovima koji imaju privredna odjeljenja, omjer je niži od norme 2.24:1. Norme su se koristile da bi se izračunao fiskalni učinak na masu plaća za sudsko osoblje. Razlike u omjerima između općinskih i kantonalnih sudova prikazane su u Tabela 8 i 9. Omjeri u kantonalnim i općinskim sudovima koji imaju privredna odjeljenja prikazani su u Grafikonima 11 i 12.

Grafikon 11. Zaposlenici u općinskim sudovima u FBiH

Grafikon 12. Zaposlenici u kantonalnim sudovima u FBiH

Izvor: Godišnji izvještaj VSTV-a 2015

⁹¹ Član 2 Pravilnika o kriterijima za određivanje broja sudskog osoblja na sudovima u FBiH. Svaki predsjednik suda priprema akt o sistematizaciji koji određuje broj pozicija i broj zaposlenika u dotičnom sudu. Ovaj akt odobrava MP FBiH i dostavlja ga VSTV-u za informaciju.

⁹² Str. 28, Godišnji izvještaj VSTV-a 2015.

Tabela 8. Omjer sudskog osoblja u odnosu na sudije u kantonalnim sudovima u FBiH, 2016.

	Broj zaposlenih sudija na dan 1. 4. 2016.	Broj sudskog osoblja	Omjer sudskog osoblja u odnosu na sudije
Kantonalni sud u Bihaću	17	35	2.06
Kantonalni sud u Odžaku	3	11	3.67
Kantonalni sud u Tuzli	26	48	1.85
Kantonalni sud u Zenici	19	40	2.11
Kantonalni sud u Goraždu	4	9	2.25
Kantonalni sud u Novom Travniku	14	44	3.14
Kantonalni sud u Mostaru	16	34	2.13
Kantonalni sud u Širokom Brijegu	5	11	2.20
Kantonalni sud u Sarajevu	38	88	2.32
Kantonalni sud u Livnu	5	9	1.80
UKUPNO	147	329	2.24

Izvor: Izračun SB

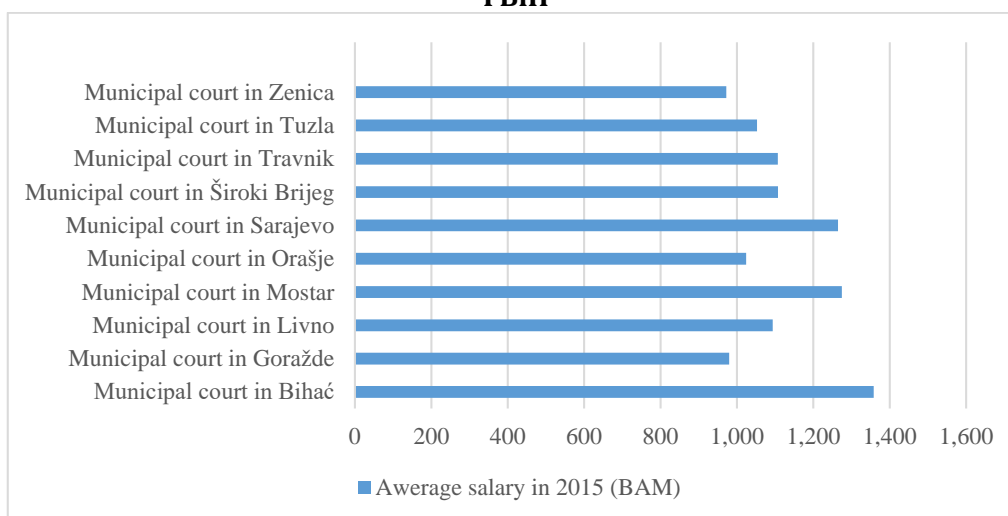
Tabela 9. Omjer sudskog osoblja u odnosu na sudije u općinskim sudovima u FBiH, 2016.

	Broj zaposlenih sudija na dna 1. 4. 2016.	Broj sudskog osoblja	Omjer sudskog osoblja u odnosu na sudije
Općinski sud u Bihaću	23	86	3.74
Općinski sud u Orašju	9	29	3.22
Općinski sud u Tuzli	44	123	2.80
Općinski sud u Zenici	30	112	3.73
Općinski sud u Goraždu	7	20	2.86
Općinski sud u Travniku	25	92	3.68
Općinski sud u Mostaru	22	85	3.86
Općinski sud u Širokom Brijegu	9	29	3.22
Općinski sud u Sarajevu	110	412	3.75
Općinski sud u Livnu	15	51	3.40
UKUPNO	294	1039	3.53

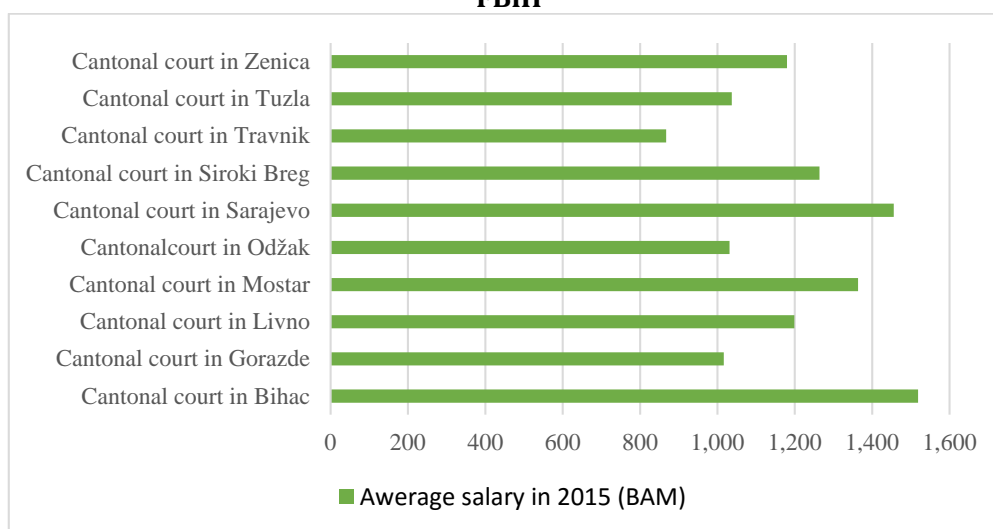
Izvor: Izračun SB

125. Prosječna mjesečna plaća sudskog osoblja u kantonalnim sudovima sa privrednim odjeljenjima iznosi 1.193 KM dok je u općinskim sudovima 1.123 KM. Kantonalne vlade zapošljavaju sudsko osoblje kao državne službenike i njihove plaće znatno variraju. Plaće sudskog osoblja u kantonima reguliraju različiti zakoni o plaćama. Razlika u plaćama sudskog osoblja u općinskim i kantonalnim sudovima prikazane su u Grafikonima 13 i 14.

Grafikon 13. Razlike u prosječnim mjesečnim plaćama (u KM) u općinskim sudovima u FBiH

Grafikon 14. Razlike u prosječnim mjesečnim plaćama (KM) u kantonalnim sudovima u FBiH

Izvor: Izračun SB na osnovu informacija koje je dostavio VSTV

126. Procjenjuje se da učinak na masu plaća za sudsko osoblje premašuje 4.72 miliona KM na godišnjem nivou.⁹³ Na osnovu izračuna prosječne plaće i omjera sudskog osoblja u odnosu na sudije, članovi tima procjenjuju da bi specijalizirani privredni sudovi u okviru Opcije 1 zahtijevali zapošljavanje dodanih 266 članova osoblja u prvostepenim sudovima i 68 članova osoblja u drugostepenim sudovima.

⁹³ Procjene ovdje prezentirane su konzervativne i ne obuhvataju dodatke i druge elemente plaće.

Tabela 10. Dodatno sudsko osoblje za specijalizirane privredne sudove u FBiH

	Broj sudskog osoblja	Prosječna mjesečna plaća u 2015.	Povećanje u masi plaća
Prvostepeni privredni sudovi u FBiH	266	1,193.00	3,808,056.00
Drugostepeni privredni sudovi u FBiH	68	1,123.00	916,368.00

Izvor: Izračun SB

127. Također bi se javili infrastrukturni troškovi budući da postoji malo raspoloživog prostora u postojećim sudovima da bi se smjestili novi sudovi. U nekim kantonima postoje raspoloživi objekti ali ti objekti bi zahtijevali renoviranje. Druga opcija bi bila da se iznajmi poslovni prostor, međutim ovo bi bilo teže u manjim kantonima. Studija nije mogla procijeniti ukupan iznos za potrebni poslovni prostor, ali raspon cijena ukazuje da bi to bilo skupo (pogledati Tabelu 11).

Tabela 11. Cijene (u KM) za iznajmljivanje poslovnog prostora u FBiH

Lokacija	Raspon cijene/m ²	Prosječna cijena/m ²
Bihać	8-22	14
Mostar	7-20	13
Sarajevo	12-22	16
Tuzla	13-35	19
Zenica	29	29

Izvor: Izračun SB

128. Za ovo novo osoblje bit će potrebna obuka. Sve novo-imenovane sudije treba da prođu osmodnevnu uvodnu obuku tokom prve godine kao što je precizirao CEST-ov Program uvodne obuke i stručnog usavršavanja za 2016. godinu. Pored toga, uvodna obuka za stručne saradnike i savjetnike odvija se u 12 dvodnevnih modula tokom trogodišnjeg perioda. Procjenjuje se da bi bio potreban iznos od 131.000 KM za uvodnu obuku, plus 92.000 KM za specijalističku obuku za dodatnih 105 sudija i 21 stručnog saradnika u prvoj godini specijaliziranih sudova i zatim 92.000 KM svake godine njihovog kontinuiranog razvoja (Table 12 prikazuje ove kalkulacije). Za uvodnu obuku stručnih saradnika i savjetnika, bio bi potreban dodatni iznos od 23.000 KM u drugoj i trećoj godini rada. Ovi minimalni troškovi obuke baziraju se na procjeni da će nove sudije i osoblje učestvovati u programu obuke kao što je propisao CEST-ov program obuke i da će se organizirati pet dana specijalističke obuke u cilju jačanja njihovih kapaciteta za privredna pitanja. Da bi se poboljšali pedagoški efekti obuke, trebalo bi organizirati testiranje (u formi studije slučaja) stečenog znanja i vještina i za uvodnu i za specijalističku obuku.

Tabela 12. Opcija 1: Troškovi obuke dodatnih sudija i stručnih saradnika

	Uvodna obuka		Specijalistička obuka	
	Sudije	Stručni saradnici	Sudije	Stručni saradnici
Ukupan # učesnika obuke	105	21	105	21
Ukupan broj dana obuke po polazniku	8	8	5	5
Broj obuka/učesnik	4	4	2	2
Trajanje obuke (dana)	2	2	2.5	2.5
Broj grupa obuke (do 25 polaznika po grupi)	4	1	4	1
Naknada za predavače	12,800	3,200	8,000	2,500
Priručnici za obuku	0	0	5,000	5,000
Certifikacija za obuku (izrada i evaluacija završnih testova u formi studije slučaja)	1,600	400	1,600	400
Iznajmljivanje prostora za obuku	16,000	4,000	10,000	2,500
Osvježavajući napici tokom obuke	25,200	5,040	15,750	3,150
Hotelski smještaj po osobi (polupansion, turistička taksa uključena)	43,680	8,736	27,300	5,460
Putni troškovi za učesnike (30 KM povratni put/učesnik)	8,400	1,680	4,200	840
Pod-total	107,680	23,056	71,850	19,850

Izvor: Izračun SB

129. Nabavka nove IKT opreme bila bi neophodna da bi se održali postojeći omjeri opreme u odnosu na osoblje. Tabela 13 pokazuje sadašnje IKT resurse (npr. kompjuteri, printeri i skeneri) u općinskim i kantonalnim sudovima.

Tabela 13. Postojeća IKT oprema u sudovima u FBiH

Sud	Ukupno sudija i osoblja	Ukupno desktop i laptop kompjutera	Omjer kompjutera u odnosu na broj osoblja	Ukupno printera	Omjer printera u odnosu na broj osoblja	Ukupno skenera	Omjer skenera u odnosu na 10 članova osoblja
Općinski sud u Bihaću	109	134	1	70	1	3	0.3
Općinski sud u Goraždu	30	27	1	20	1	3	1.0
Općinski sud u Livnu	66	78	1	58	1	4	0.6
Općinski sud u Mostaru	107	139	1	86	1	15	1.4
Općinski sud u Orašju	38	42	1	27	1	3	0.8
Općinski sud u Sarajevu	522	529	1	355	1	13	0.2
Općinski sud u Širokom Brijegu	38	45	1	24	1	1	0.3
Općinski sud u Travniku	117	138	1	128	1	5	0.4
Općinski sud u Tuzli	167	165	1	69	0	9	0.5
Općinski sud u Zenici	142	147	1	72	1	6	0.4
Pod-total	1336	1444	1	909	1	62	0.5
Kantonalni sud u Bihaću	52	77	1	31	1	2	0.4
Kantonalni sud u Goraždu	13	18	1	24	2	1	0.8
Kantonalni sud u Livnu	14	30	2	20	1	1	0.7
Kantonalni sud u Mostaru	50	73	1	38	1	2	0.4
Kantonalni sud u Odžaku	14	21	2	14	1	1	0.7
Kantonalni sud u Sarajevu	126	134	1	126	1	3	0.2
Kantonalni sud u Širokom Brijegu	16	23	1	13	1	1	0.6
Kantonalni sud u Novom Travniku	49	75	2	44	1	3	0.6
Kantonalni sud u Tuzli	74	62	1	49	1	3	0.4
Kantonalni sud u Zenici	59	85	1	42	1	2	0.3
Pod-total	467	598	1	401	1	19	0.4
UKUPNO	1803	2042	1	1310	1	81	0.4

Izvor: VSTV

130. Investicija u IKT opremu u okviru Opcije 1 procjenjuje se u iznosu od 750.000 KM, kao što je prezentirano u Tabeli 14. To bi obuhvatilo nabavku kompjutera sa operativnim sistemima, monitorima, UPS-ima, i printerima za svih dodatnih 439 sudija i članova osoblja te najmanje 18 skenera.⁹⁴

Tabela 14. Opcija 1 Investicije u IKT opremu

	Broj dodatnih sudija i sudskog osoblja	Desk-top kompjuter sa OS	Monitor	UPS	Printer	Skener	Ukupna investicija u KM
Prosječna tržišna cijena u FBiH		643	457	267	326	296	
Prvostepeni privredni sudovi u FBiH	341	341	341	341	341	14	581084.54
Drugostepeni privredni sudovi u FBiH	98	98	98	98	98	4	166997.90
Ukupno	439	439	439	439	439	18	748082.44

Izvor: Izračun SB

131. Jedna ovako značajna reforma također obuhvata i niz transakcijskih troškova. Iskustvo iz drugih jurisdikcija pokazuje da se produktivnost i efikasnost na sudu smanjuje od trenutka kad se objavi prenos nadležnosti do trenutka kada se izvrši, što obično traje godinu dana. Pored ovoga, novim sudovima bi bilo potrebno vrijeme da se fokusiraju na organizaciona i logistička pitanja prije nego što postanu u potpunosti funkcionalni. Dosjei privrednih predmeta također bi trebali biti fizički preneseni i predmete bi trebalo raspodijeliti između sudija i članova osoblja.

⁹⁴ Ova procjena se bazira na sadašnjem omjeru sudija i članova osoblja u odnosu na uređaje u kantonalnim sudovima (0.04 za skenera i 1 za sve druge uređaje) i prosječnoj tržišnoj cijeni za IKT opremu u FBiH.

1.11 Opcija 2: Uspostavljanje zasebnih prvostepenih sudova u odabranim kantonima i drugostepenog privrednog suda na nivou FBiH

Opcija 2: Uspostavljanje prvostepenih sudova u odabranim kantonima i drugostepenog privrednog suda na nivou FBiH	
<i>Za</i>	<i>Protiv</i>
Radno opterećenje bi bilo ravnomjerno raspoređeno	Zahtijeva ustavne amandmane
Jednoobraznost sudske prakse	Opcija 2 bi vjerovatno bila isto skupa kao Opcija 1
	Izazovi u pogledu podjele troškova i osoblja između kantona
	Nedovoljno dokaza da će ovo doprinijeti boljoj efikasnosti ili kvlitetu sudskih odluka

1.11.1 Ustavne i zakonodavne implikacije

132. Opcija 2 zahtijeva izmjene Ustava i legislative. Ustav FBiH ne prepoznaje mogućnost prenosa nadležnosti sa jednog kanton na drugi.⁹⁵ Stoga bi bile potrebne izmjene i dopune na Ustav FBiH da bi se uspostavili kantonalni privredni sudovi koji su nadležni za nekoliko kantona, kao i izmjene i dopune na Zakon o sudovima. Ustavni amandmani također bi bili potrebni da se uspostavi drugostepeni privredni sud na nivou Federacije BiH.⁹⁶

133. Da bi se izbjegli dalji ustavni amandmani, drugostepeni privredni sud mogao bi se uspostaviti kao posebno odjeljenje Vrhovnog suda FBiH. Međutim, iskustvo sa Zakonom o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala iz 2014. godine pokazalo je da to nije jednostavno. Zakon je predvidio novo odjeljenje u okviru ureda federalnog tužitelja i Vrhovnog suda FBiH, ali je nedostatak resursa uzrokovao nekoliko odgađanja u implementaciji i ovo odjeljenje još uvijek nije operativno. Uprava za upravljanje oduzetom imovinom suočava se sličnim izazovima u svom radu.

1.11.2 Operativne i finansijske implikacije

134. Uspostavljanje prvostepenih sudova u odabranim kantonima i drugostepenog privrednog suda na nivou FBiH je skupo. Na osnovu broja i lokacije priliva predmeta Opcija 2 bi zahtijevala do 4 prvostepena privredna suda u FBiH (u Sarajevu, Tuzli, Zenici i Mostaru). Ukoliko bi novo-uspostavljeni sudovi bili kadrovski popunjeni sa novim sudijama i osobljem, ukupni troškovi se procjenjuju u iznosu od 10.5 miliona KM u prvoj godini i 9.7 miliona u svakoj narednoj godini. U slučaju da se sudije i osoblje premjeste na nove sudove i ako se upražnjene pozicije ne popune na sudovima opće nadležnosti, procijenjeni iznos je 4.3 miliona KM u prvoj godini i 4 miliona za svaku godinu nakon toga (pogledati Tabelu 15).

⁹⁵ Član V.2 Ustava prepoznaje mogućnost prenosa kantonalne nadležnosti na općinu ili grad na vlastitoj teritoriji ili na federalnu vlast.

⁹⁶ Član C.1 kaže da će pravosudne funkcije u Federaciji BiH vršiti sudovi koji su navedeni u Ustavu. Trenutno, jedini sudovi na nivou Federacije BiH su Ustavni sud i Vrhovni sud.

Tabela 15. Opcija 2 Izračun ukupnih troškova

	Bazira se na zapošljavanju novih sudija i novog osoblja				Bazira se na premještanju postojećih sudija i osoblja			
	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
Povećanje mase plaća za sudije	5,208,594.30	5,208,594.30	5,208,594.30	5,208,594.30	2,398,375.98	2,398,375.98	2,398,375.98	2,398,375.98
Povećanje mase plaća za sudsko osoblje	4,443,070.80	4,443,070.80	4,443,070.80	4,443,070.80	1,512,012.96	1,512,012.96	1,512,012.96	1,512,012.96
Troškovi obuke	214,820.00	110,820.00	110,820.00	88,500.00	148,836.00	102,724.00	102,724.00	88,500.00
Troškovi IT opreme	705,480.94	0.00	0.00	0.00	257,313.10	0.00	0.00	0.00
Ukupno	10,571,966.04	9,762,485.10	9,762,485.10	9,740,165.10	4,316,538.04	4,013,112.94	4,013,112.94	3,998,888.94

Izvor: Izračun SB

135. Federacija BiH i kantoni trebali bi napraviti aranžman za podjelu troškova da bi se financirali ovi troškovi, što je teoretski moguće ali nije vjerovatno. U prošlosti je bilo takvih pokušaja u pogledu aranžmana za podjelu troškova u FBiH, ali svaki put su propali. Na primjer, u zdravstvenom sektoru, nekoliko kantonalnih ministarstava zdravstva se dogovorilo da dijele troškove jedne zdravstvene ustanove na tercijarnom nivou, uz napomenu da jedna takva ustanova pruža esencijalnu uslugu za spašavanje života ali nije potrebna u svakom kantonu. Iako su kantoni postigli sporazum, nisu svi kantoni dostavljali svoja sredstva i zdravstvena ustanova je akumulirala ogromna dugovanja koja utiču na pružanje usluge. Nakon konsultacija sa određenim brojem ministarstava financija na kantonalnom nivou, članovi tima su zaključili da ovakav aranžman nije izvodljiv u slučaju privrednih sudova.

136. Pod pretpostavkom da bi se gore navedeni izazovi mogli prevazići, fiskalni učinak Opcije 2 na masu plaća za sudije procjenjuje se između 2.4 i 5.2 miliona KM. Izračun ovisi o tome da li bi četiri novo-uspostavljena suda bila kadrovski popunjena novim sudijama ili će sudije koji već rade na privrednim predmetima preći na nove sudove.⁹⁷ Studija zaključuje da je prilično nevjerovatno da sudije i osoblje pređu. Takvi transferi bi zahtijevali opsežnu koordinaciju između VSTV, ministarstava pravde i ministarstava financija kantona i predsjednika sudova. Konkretno, predsjednici sudova bi se vjerovatno opirali transferu ili bi popunili upražnjene pozicije koje su rezultat toga. Nadalje, odluka o tome koje bi konkretno sudije i osoblje prešlo nije jasna budući da podaci VSTV-a ne prave distinkciju između sudija koji isključivo rade na privrednim predmetima i sudija koji mogu raditi samo na jednom privrednom predmetu godišnje. Ova opcija bi također zahtijevala amandmane na odluku VSTV-a o broju sudija u FBiH. Učinci provedbe Opcije 2 u okviru oba scenarija prezentirani su u Tabeli 16.

⁹⁷Na osnovu očekivanog radnog opterećenja prvostepeni privredni sud u Sarajevu bi imao 25 sudija, Tuzla bi imala 20, Zenica 15 i Mostar do 10 sudija koji bi radili isključivo na privrednim predmetima. Međutim, ako upražnjene pozicije popune sudije iz privrednih odjeljenja u postojećim sudovima, prvostepeni privredni sud u Sarajevu trebao bi zaposliti samo 7 novih sudija, Mostaru i Tuzli bi bilo potrebno dodatno 2, dok bi Zenica trebala zaposliti 1 sudiju. Drugostepeni privredni sud na nivou FBiH zaposlio bi do 30 sudija. Po tom scenariju učinak na masu plaća iznosio bi približno 2.4 miliona KM.

Tabela 16. Opcija 2 Učinak zapošljavanja sudija na masu plaća u FBiH⁹⁸

	Broj sudija	Prosječna mjesečna plaća u 2015.	Dodatne sudije koje treba zaposliti	Povećanje mase plaća (sve nove sudije)	Povećanje mase plaća (transfer postojećih sudija)
Prvostepeni privredni sud u Mostaru	10	4,037.67	2	484,520.40	96,904.08
Prvostepeni privredni sud u Sarajevu	25	4,037.67	7	1,211,301.00	339,164.28
Prvostepeni privredni sud u Tuzli	20	4,037.67	2	969,040.80	96,904.08
Prvostepeni privredni sud u Zenici	15	4,037.67	1	726,780.60	48,452.04
UKUPNO za prvostepene sudove	70	4,037.67	12	3,391,642.80	581,424.48
Drugostepeni (Apelacioni) sud u FBiH	30	5,047.09	30	1,816,951.50	1,816,951.50
UKUPN za drugostepeni sud	30	5,047.09	30	1,816,951.50	1,816,951.50
UKUPNO				5,208,594.30	2,398,375.98

Izvor: Izračun SB

137. U okviru Opcije 2, učinak na masu plaća za sudsko osoblje se procjenjuje u iznosu između 1.5 i 4.4 miliona KM.⁹⁹ Koristeći isti izračun za sudsko osoblje kao za Opciju 1, implementacija Opcije 2 zahtijevala bi zapošljavanje dodatnih 247 članova osoblja na prvostepenim sudovima i 67 članova osoblja na drugostepenom sudu. U slučaju da se sudsko osoblje koje već radi na privrednim predmetima premjesti na nove sudove bila bi potrebna dodatna 42 člana osoblja na prvostepenom sudu. Izračuni su prezentirani u Tabeli 17.

Tabela 17. Opcija 2 Učinak dodatnog sudskog osoblja na masu plaća u FBiH

	Broj sudskog osoblja		Prosječna mjesečna plaća u 2015.	Povećanje mase plaća	
	Bazirano na zapošljavanju novih sudija i novog osoblja	Bazirano na transferu postojećih sudija i osoblja		Bazira se na 70 novih sudija	Bazira se na 12 dodatnih sudija
Prvostepeni privredni sudovi u FBiH	247	42	1,193.00	3,537,483.60	606,425.76
Drugostepeni privredni sudovi u FBiH	67	67	1,123.00	905,587.20	905,587.20

Izvor: Izračun SB

138. Investicija u IKT opremu u okviru Opcije 2 procjenjuje se u iznosu između 250.000 KM i 700.000 KM, ovisеći o tome da li će IKT oprema biti kupljena za sve nove zaposlenike ili samo za dodatne sudije i sudsko osoblje. To obuhvata nabavku kompjutera sa operativnim sistemima, monitorima, UPS-ima, i printerima za svih dodatnih 414 sudija i članova osoblja sa 17 skenera u okviru prve alternative. U okviru druge alternative to obuhvata nabavku IKT opreme za 151 dodanog sudiju i članove osoblja i 6 skenera. Kao za Opciju 1, ova

⁹⁸ Izračun se bazira na bruto plaćama sudija prema Zakonu o plaćama sudija i tužitelja u FBiH. Izračun prezentiran ovdje je konzervativan i ne uključuje naknade i druge elemente plaće.

⁹⁹ Izračun prezentiran ovdje je konzervativan i ne uključuje naknade i druge elemente plaće.

procjena se bazira na sadašnjem prosječnom omjeru sudija i osoblja u odnosu na IKT uređaje i na prosječnoj tržišnoj cijeni u FBiH.

Tabela 18. Opcija 2 Investicija u IKT opremu

Bazirano na zapošljavanju novih sudija i novog osoblja							Bazirano na transferu postojećih sudija i osoblja						
Broj sudija i sudskog osoblja	Desk-top kompjuter sa OS	Monitor	UPS	Printer	Skener	Ukupna investicija u KM T	Broj sudija i sudskog osoblja	Desk-top kompjuter sa OS	Monitor	UPS	Printer	Skener	Ukupna investicija u KM
Jedinična cijena (KM)	643	457	267	326	296			643	457	267	326	296	
317	317	317	317	317	13	540,187.10	54	54	54	54	54	2	92,019.25
97	97	97	97	97	4	165,293.84	97	97	97	97	97	4	165,293.84
414	414	414	414	414	17	705,480.94		151	151	151	151	6	257,313.10

Izvor: Izračun SB

139. Implementacija Opcije 2 također bi zahtijevala renoviranje postojećih objekata ili iznajmljivanje novih prostorija. Cijena za iznajmljeni poslovni prostor kreće se u rasponu od 13 KM/m² u Mostaru do 29 KM/m² u Sarajevu.

140. Investicije u obuku dodatnih 100 sudija i 20 stručnih saradnika u prvoj godini novih specijaliziranih sudova premašila bi 200.000 KM, i dodatni iznos od 88.500 KM bio bi potreban na godišnjem nivou za njihovo stručno usavršavanje.¹⁰⁰ Ako se zaposli 42 sudija i devet stručnih saradnika, u prvoj godini specijaliziranih sudova bio bi potreban iznos od 150.000 KM. Dodatni iznos od 88.500 KM bio bi potreban za kontinuirano stručno usavršavanje. Implementacija preostalih osam modula CEST-ove uvodne obuke za 20 stručnih saradnika zahtijevala bi dodatni iznos od 45.000 KM, dok bi za devet stručnih saradnika bilo potrebno 28.500 KM. Ova procjena se bazira na istim zahtjevima za obukom koji su navedeni u okviru Opcije 1 i prezentirani su u Tabeli 19.

¹⁰⁰ Omjer 0.2 stručna saradnika u odnosu na sudiju. VSTV ne primjenjuje poseban omjer da bi se odredio broj stručnih saradnika. Stručni saradnici se imenuju na osnovu broja predmeta u određenom sudu koji je u njihovoj nadležnosti.

Tabela 19. Opcija 2 Troškovi obuke za dodatne sudije i stručne saradnike

	Bazira se na zapošljavanju novih sudija i novog osoblja				Bazira se na transferu postojećih sudija i osoblja			
	Uvodna obuka		Specijalistička obuka		Uvodna obuka		Specijalistička obuka (za sve sudije i stručne saradnike)	
	Sudije	Stručni saradnici	Sudije	Stručni saradnici	Sudije	Stručni saradnici	Sudije	Stručni saradnici
Ukupan broj učesnika obuke	100	20	100	20	42	9	100	20
Ukupan broj dana obuke po polazniku	8	8	5	5	8	8	5	5
Broj obuka/učesnik	4	4	2	2	4	4	2	2
Trajanje obuke (dana)	2	2	2.5	2.5	2	2	2.5	2.5
Broj grupa obuke (do 25 polaznika po grupi)	4	1	4	1	2	1	4	1
Naknada za predavače	12,800	3,200	8,000	2,000	6,400	3,200	8,000	2,000
Priručnici za obuku	0	0	5,000	5,000	0	0	5,000	5,000
Certifikacija za obuku (izrada i evaluacija završnih testova u formi studije slučaja)	1,600	400	1,600	400	800	400	1,600	400
Iznajmljivanje prostora za obuku	16,000	4,000	10,000	2,500	8,000	4,000	10,000	2,500
Osvježavajući napici tokom obuke	24,000	4,800	15,000	3,000	10,080	2,160	15,000	3,000
Hotelski smještaj po osobi (polupansion, turistička taksa uključena)	41,600	8,320	26,000	5,200	17,472	3,744	26,000	5,200
Putni troškovi za učesnike (30 KM povratni put/učesnik)	8,000	1,600	4,000	800	3,360	720	4,000	800
Pod total-total	104,000	22,320	69,600	18,900	46,112	14,224	69,600	18,900
UUPNO	126,320		88,500		60,336		88,500	

Izvor: Izračun SB

1.12 Opcija 3: Reorganizirati i ojačati postojeća privredna odjeljenja bez uspostavljanja zasebnih struktura

1.12.1 Ustavne i zakonodavne implikacije

141. Opcija 3 ne bi zahtijevala ustavne izmjene. Zakon o sudovima u FBiH regulira privredna odjeljenja u okviru općinskih sudova te njihovu teritorijalnu i materijalnu

Opcija 3: Reorganizirati i ojačati postojeća odjeljenja za privredne predmete bez uspostavljanja specijaliziranih privrednih sudova	
Za	Protiv
Nisu potrebne veće izmjene legislative	Trebalo bi izmijeniti proceduralne zakone da bi se osigurala jednaka raspodjela i transfer predmeta
Srednjoročni troškovi za implementaciju ove opcije su izvodljivi	Specijalizacija će zahtijevati izradu opsežnog programa obuke
Sudije podržavaju ovu opciju	

nadležnost.¹⁰¹ Također, sudski poslovnik omogućava sudovima da uspostave sudska odjeljenja gdje troje ili više sudija može odlučiti o pitanjima u okviru istih ili srodnih pravnih oblasti.

142. Trebalo bi razmotriti izmjenu zakona i pod-zakonskih akata da bi se osigurala specijalizacija sudija u privrednim odjeljenjima. U skladu sa sudskim poslovnikom predsjednik suda usvaja godišnji raspored sudija i sudskih asistenata, stručnih saradnika, i savjetnika.¹⁰²

1.12.2 Operativne i financijske implikacije

143. Reorganiziranje i jačanje postojećih privrednih odjeljenja zahtijevalo bi investiciju od 1.65 miliona KM tokom prve godine i do 4 miliona KM u četvrtoj godini. Četverogodišnje financijske projekcije su prezentirane u Tabeli 20.

Tabela 20. Opcija 3 Ukupni troškovi za zapošljavanje 40 sudija u fazama

	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
Povećanje mase plaća za sudije	726,780.60	1,453,561.20	1,938,081.60	1,938,081.60
Povećanje mase plaća za sudsko osoblje	758,032.20	1,516,064.40	2,021,419.20	2,021,419.20
Troškovi obuke	46,448.00	69,256.00	84,464.00	56,016.00
Troškovi IT opreme	115,876.10	115,876.10	76,682.71	0.00
Ukupno	1,647,136.90	3,154,757.70	4,120,647.51	4,015,516.80

Izvor: Izračun SB

¹⁰¹ Član 23 Zakona o sudovima.

¹⁰² Član 25 Sudskog poslovnika.

144. Učinak na masu plaća bio bi prihvatljiviji nego u okviru Opcija 1 i 2. VSTV je procijenio da bi bilo potrebno dodatnih 79 sudija, uz sve druge stvari koje bi bile iste, da bi se radilo na novoprimitim predmetima i da bi se podržalo smanjenje zaostatka predmeta (pogledati Tabelu 21).¹⁰³ Ova analiza podrazumijeva da bi procedure i prakse za upravljanje brojem privrednih predmeta ostale iste kao što su bile u prošlosti, uključujući razne probleme koji su identificirani u gornjoj analizi.

Tabela 21. VSTV-a procjena sudija u svrhu upravljanja privrednim predmetima

Faza predmeta	2013. priliv	2014. priliv	2015. priliv	Prosječan priliv	Prosječna godišnja kvota	Broj sudija koji je potreban da obrađuje priliv predmeta
Ip	5,605	5,105	5,118	5,276	876	6.0
Ip kom	1,467	2,340	3,358	2,388	1,641	1.5
Mals	6,024	4,193	4,011	4,743	758	6.3
Mals Kom	5,559	5,585	5,062	5,402	775	7.0
L	1,128	1,104	1,211	1,148	455	2.5
Mo			71	71	946	0.1
Mož			20	20	590	0
Mpom	6	3	8	6	1,210	0
Pom	3	3	3	3	1,210	0
Ps	5,930	5,223	4,724	5,292	576	9.2
Pvl	41	33	44	39	165	0.2
Pvlž	13	9	7	10	132	0.1
Pž	2,627	2,945	2,931	2,834	227	12.5
Pžip	329	434	329	364	225	1.6
R	6	23	26	18	484	0
Rev	339	339	311	330	163	2
St	364	388	491	414	101	4.1
Reg	11,068	11,204	11,963	11,412	660	17.3
Regz	20,977	22,588	21,998	21,854	2,640	8.3
F1, F2, F3	14	24	20	19	726	0
TOTAL	61,500	61,543	61,706	61,583		78.7

Izvor: VSTV-a analiza broja predmeta 2016

145. Umjesto 79 sudija, Studija procjenjuje da bi moglo biti potrebno do 40 sudija zajedno sa paketom reformi u cilju poboljšanja upravljanja predmetima. Na osnovu analize u prethodnim poglavljima, reforme u upravljanju predmetima imaju mogućnost da poluče značajnija poboljšanja u učinku nego da se angažira veći broj sudija u istom sistemu. Reforme će vjerovatno imati najveće učinke u područjima registracije poslovnih subjekata, izvršenju sporova male vrijednosti i stečaja. Proceduralne reforme će također ublažiti uska grla u obradi predmeta kao što je prikazano u gornjem tekstu. Trebalo bi također ispitati veće delegiranje predmeta između sudija i sudova u cilju postizanja veće fleksibilnosti u sistemu za raspodjelu broja predmeta.

¹⁰³ Kriteriji na kojima se izračun bazira obuhvataju prosjek priliva ovih predmeta za period od 2013. – 2015. godine, i prosječnu godišnju indikativnu kvotu u skladu sa načinima dispozicije u period od 2013 – 2015.

146. Također bi trebalo imati u vidu da nije ni izvodljivo niti poželjno da se zaposli 80 sudija u kratkom periodu u FBiH. S obzirom na relativno malu većinu tržišta rada u FBiH i zahtjeve za imenovanje sudija, nije moguće privući značajan broj visoko-kvalitetnih kandidata. Takva reforma bi vjerovatno narušila ciljeve za poboljšanje kvaliteta i efikasnosti u obradi ovih predmeta.

147. Imenovanje do 40 sudija trebalo bi uraditi u fazama tokom četiri godina. Prvo, sudovi bi trebali ohrabriti postojeće sudije da pređu u privredna odjeljenja u okviru istog suda. U okviru ove Opcije, bilo bi lakše upravljati transferima zato što bi mnogi od njih bili interni transferi u okviru istog suda. Napore bi trebalo usmjeriti na sudove gdje postoji najviše predmeta. Nakon što se iscrpe transferi, Banka procjenjuje da bi do 15 sudija moglo biti potrebno u 2017. godini, još 15 u 2018. godini i preostalih 10 bilo bi angažirano 2019. godine. Potrebna je dalja analiza da bi se odredio precizan broj sudija koji će biti imenovani na svakoj lokaciji. Ovaj fazni pristup također bi omogućio VSTV-u da prati rezultate prije nego što se ulože dodatni resursi. Učinak ovog pristupa na masu plaća prezentiran je u Tabeli 23.

Tabela 23. Opcija 3 Učinak faznog zapošljavanje 40 sudija na masu plaća u FBiH¹⁰⁴

	Broj sudija	Prosječna mjesečna plaća u 2015	Povećanje mase plaća u 2017.	Povećanje mase plaće u 2018.	Povećanje mase plaća u 2019.	Ukupno povećanje mase plaće za period 2017.-2019.
Prvostepeni privredni sudovi u FBiH	40	4,037.67	726,780.60	1,453,562.20	1,938,082.60	4,118,425.40

Izvor: Izračun SB

148. U okviru Opcije 3 bio bi potreban dodatni 141 član osoblja sa ukupnim troškom od 2 miliona KM.¹⁰⁵ Prije zapošljavanja novog osoblja, predsjednici sudova bi trebali identificirati ono osoblje koje je voljno da pređe u privredna odjeljenja.

Tabela 24. Opcija 3 Učinak dodatnog sudskog osoblja na masu plaća u FBiH

	Broj sudskog osoblja	Prosječna mjesečna plaća u 2015.	Povećanje u masi plaća
Prvostepeni privredni sudovi u FBiH	141	1,193.00	2,021,419.2

Izvor: Izračun SB

149. Opcija 3 bi zahtijevala investiciju u IKT opremu od približno 300.000 KM. To obuhvata nabavku kompjutera sa operativnim sistemima, monitorima, UPS-ima i printerima za svih dodatnih 181 sudiju i članove osoblja te 7 skenera kao što je prikazano u Tabeli 27. Isto kao i kod drugih opcija, ova procjena se bazira na prosječnim omjerima sudija i osoblja u odnosu na IKT uređaje i na prosječnoj tržišnoj cijeni za opremu u FBiH.

¹⁰⁴ Izračun se bazira na bruto plaćama sudija u skladu sa Zakonom o plaćama sudija i tužitelja u FBiH.

¹⁰⁵ Izračuni prezentirani ovdje su konzervativni i ne uključuju naknade i druge elemente plaće.

Tabela 25. Investicija u IKT opremu u okviru Opcije 3

	Broj dodatnih sudija i članova osoblja	Desk-top kompjuteri sa OS	Monitor	UPS	Printer	Skener	Ukupna investicija u KM
Prosječna tržišna cijena u FBiH		643	457	267	326	296	
Prvostepeni privredni sudovi u FBiH	181	181	181	181	181	7	308,434.90
Ukupno	181	181	181	181	181	7	308,434.90

Izvori: Izračun SB

150. Opcija 3 bi zahtijevala ukupnu investiciju od 260.000 KM za uvodni i specijalistički program obuke tokom prve 4 godine. Investicija od 46.500 KM za obuku dodatnih sudija i stručnih saradnika u prvoj godini, 69.000 KM u drugoj godini, dodatnih 84.500 KM u trećoj godini i 56.000 KM u četvrtoj godini. Bit će potreban dodatni iznos od 36.400 KM za kontinuirano usavršavanje za svaku godinu nakon toga. Pogledati Tabelu 26.

Tabela 26. Troškovi obuke za dodatne sudije i stručne saradnike u okviru Opcije 3

	Uvodna obuka		Uvodna obua		Specijalistička obuka za dodatne sudije i stručne saradnike	Specijalistička obuka za dodatne sudije i stručne saradnike	Specijalistička obuka za dodatne sudije i stručne saradnike
	Sudije	Stručni saradnici	Sudije	Stručni saradnici			
Ukupan broj učesnika obuke	15	3	10	2	18	36	48
Ukupan broj dana obuke po polazniku	8	8	8	8	5	5	5
Broj obuka/učesnik	4	4	4	4	2	2	2
Trajanje obuke (dana)	2	2	2	2	2.5	2.5	2.5
Broj grupa obuke (do 25 polaznika po grupi)	1	1	1	1	1	2	2
Naknada za predavače	3,200	3,200	3,200	3,200	2,000	4,000	4,000
Priručnici za obuku	0	0	0	0	5,000	5,000	5,000
Certifikacija obuke (izrada i evaluacija završnih testova u formi studije slučaja)	400	400	400	400	400	800	800
Iznajmljivanje prostora za obuku	4,000	4,000	4,000	4,000	2,500	5,000	5,000
Osvježavajući napici tokom obuke	3,600	720	2,400	480	2,700	5,400	7,200
Hotelski smještaj po osobi (polupansion, turistička taksa uključena)	6,240	1,248	4,160	832	4,680	9,360	12,480
Putni troškovi za učesnike (30 KM povratni put/učesnik)	1,200	240	800	160	720	1,440	1,920
Pod -total	18,640	9,808	14,960	9,072	18,000	31,000	36,400
UKUPNO		28,448		24,032			

Izvor: Izračun SB

151. Potreban je sistematičniji pristup obuci. Opcija 3 bi zahtijevala da se izradi procjena potreba za obukom (TNA) sa ciljem da se pruži prikaz dodatnih specijalističkih obuka i za sudije i za sudsko osoblje. TNA bi trebala mapirati program kontinuiranog stručnog usavršavanja za djelatnike privrednih odjeljenja i fokusirati se na vještine i upravljanje privrednim predmetima.

TNA će izvršiti pregled postojećeg programa obuke koji se odvija putem CEST-a i drugih programa obuke za sudije sa privrednih sudova koji su dostupni u regiji. TNA bi trebali pripremiti eksterni partner u saradnji sa VSTV-om i CEST-om. Na osnovu Bančinog iskustva sa sličnim angažmanima u drugim zemljama, TNA bi iznosila približno 200.000 KM i bilo bi potrebno šest mjeseci. Trebalo bi također razmotriti da se od sudija u privrednim odjeljenjima zahtijeva da učestvuju na obuci i da budu akreditirani. Akreditacija bi zatim mogla ući u algoritam za nasumično dodjeljivanje predmeta u CMS-a.

152. Postavljanje dodatnih sudija i sudskog osoblja u postojeća privredna odjeljenja zahtijevalo bi ili renoviranje raspoloživih objekata ili iznajmljivanje poslovnog prostora budući da nema raspoloživog prostora u postojećim sudovima. Iznajmljivanje poslovnog prostora bilo bi vrlo teško u nekim manjim kantonima i općinama, i također skupo zbog visokih troškova za iznajmljivanje poslovnog prostora.

Zaključci o izvodljivosti poboljšanja obrade privrednih predmeta

153. U nastavku slijedi sažetak implikacija svake opcije i procjena njene izvodljivosti. Studije zaključuje da Opcije 1 i 2 nisu izvodljive i da je Opcija 3 izvodljiva.

154. Opcija 1- Uspostavljanje prvostepenih i drugostepenih privrednih sudova u svakom kantonu –nije izvodljivo rješenje za FBiH. Ne bi bili potrebni ustavni amandmani. Međutim, ova opcija bi zahtijevala opsežne izmjene legislative na nivou Federacije BiH i svakog kantona. U operativnom smislu intenzitet napora koji je potreban da se implementira ova opcija u Federaciji BiH sa nešto više od 2 miliona stanovnika nije opravdan. Trebalo bi uspostaviti desetine sudova i zaposliti dodatnih 300+ sudija i osoblja zajedno sa velikim ulaganjima u IKT opremu i infrastrukturu. Ne postoji dovoljno radnog opterećenja da bi se opravdali potrebni napori. Sa financijskog aspekta ova opcija nije održiva. Procjenjuje se da je fiskalni učinak na masu plaća za sudije 5.45 miliona KM a za sudsko ooblje iznosi 4.72 miliona KM. Također bi bila potrebna značajna sredstva da se izgrade novi sudovi ili da se iznajmi poslovni prostor. Ove investicije su izvan mogućnosti da ih federalni i kantonalni budžeti apsorbiraju. Sudski rashodi u BiH su veći od prosjeka EU i CEPEJ-a sa približno 0.85 posto BDP-a, što sugerira da bi interesni partneri trebali izabrati opciju koja nudi bolju vrijednost za novac. Nadalje, iskustva iz uporednih zemalja ne pokazuju dovoljno dokaza da bi uspostavljanje zasebnih privrednih sudova osiguralo znatno bolju učinkovitost i kvalitet obrade privrednih predmeta. Konačno, niko od interesnih partnera iz pravosudnog sektora koji su intervjuirani tokom ove Studije nije zagovarao Opciju 1, tako da bi bili potrebni značajni reformski napori i upravljanje promjenama u cilju stvaranja političke volje da se osigura ova provedba.

155. Opcija 2- Uspostavljanje prvostepenih sudova u odabranim kantonima i drugostepenog privrednog suda na nivou FBiH – također nije izvodljivo rješenje za FBiH. Ova opcija bi zahtijevala ustavne amandmane, što je težak i dugotrajan proces. Opcija 2 bi također zahtijevala izmjenu legislative na federalnom i kantonalnom nivou. U operativnom smislu ova Opcija zahtijeva blisku i kontinuiranu saradnju, podjelu troškova i personala između kantona. U prošlosti ovo nije uspjelo u FBiH i nije vjerovatno da bi uspjelo u ovom slučaju. Sa financijskog aspekta ova opcija bi vjerovatno bila isto skupa kao Opcija 1, s obzirom da bi teško bilo koordinirati transfer sudija i osoblja između interesnih partnera i tome bi se snažno opirali sudovi opće nadležnosti. Kao kod Opcije 1, troškovi renoviranja, adaptiranja ili iznajmljivanja poslovnog prostora bili bi visoki i ne postoji dovoljno dokaza da bi zasebne sudske strukture značajno poboljšale efikasnost ili kvalitet obrade privrednih predmeta. Studija zaključuje da ovo nije izvodljivo u FBiH u ovom trenutku.

156. Opcija 3 – Reorganiziranje i jačanje postojećih odjeljenja za privredne predmete bez uspostavljanja zasebnih sudskih struktura – predstavlja najizvodljivije rješenje za FBiH. Opcija 3 bi zahtijevala minorne izmjene proceduralnih zakona u cilju da se omogući ravnomjerna raspodjela i delegiranje predmeta između kantona i akreditacija sudija specijalista za privredne predmete. Sa operativnog aspekta ova opcija ima najveću vjerovatnoću za poboljšanje efikasnosti i kvaliteta rada zato što se fokusira na supstantivni rad koji je uključen u obradu privrednih predmet i usmjerava se na ključna uska grla kroz bolji menadžment, sistematičniju obuku i poticaje za učinak. Ova opcija obuhvata sveobuhvatnu analizu potreba za obukom (TNA) i održavanje specijalističkih programa obuke o privrednim pitanjima za sudije i sudsko osoblje u privrednim odjeljenjima, što će voditi ka elitnoj akreditaciji specijalista za privredna pitanja. Opcija 3 uzrokuje najmanje pometnje, i implementacija bi mogla odmah početi. Nadalje, svi interesni partneri iz pravosudnog sektora koji su konsultirani za ovu Studiju podržavaju ovu opciju, što sugerira da ona zahtijeva najmanju količinu političkog kapitala i upravljanje promjenama, te ima veću vjerovatnoću da bude uspješna. U finansijskom smislu, srednjoročni troškovi ove opcije bili bi izvodivi. Zapošljavanje dodatnih sudija i sudskog osoblja, sa faznim pristupom, iznosilo bi 1.6 miliona KM u prvoj godini i približno 3 do 4 milion KM svake godine nakon toga. Ova opcija bi zahtijevala određenu dodatnu investiciju u sudsku infrastrukturu; međutim, infrastrukturni troškovi bili bi niži nego što su u drugim opcijama. Konačno, Opcija 3 je najjednostavnija za implementaciju i troškovno najrentabilnija.

Preporuke i sljedeći koraci

157. Implementacija Opcije 3 zahtijevala bi integrirani paket reformskih mjera koje su vremenski obavezujuće. Aktivnosti bi trebalo implementirati u cijelosti da bi bile u potpunosti učinkovite.

1.13 Jačanje privrednih odjeljenja u općinskim sudovima u FBiH

158. Jačanje privrednih odjeljenja zahtijevalo bi poduzimanje niza mjera da bi se osiguralo da odjeljenja imaju kapacitet za rješavanje privrednih predmeta na pravovremen način i sa visokim kvalitetom u okviru postojećeg organizacionog modela. Ovo uključuje dovoljan broj opredijeljenih i obučениh sudija i stručnih saradnika zajedno sa pomnim nadziranjem plana za smanjenje zaostatka starih predmeta i alatima za usklađivanje sudske prakse.

159. Tokom narednih 18 mjeseci, trebalo bi poduzeti sljedeće korake koje će predvoditi VSTV u koordinaciji sa sudovima i ministarstvima pravde (MP) u FBiH:

- a. Jačati menadžersku ulogu predsjednika privrednih odjeljenja. Zaustaviti periodične rotacije sudija u i izvan odjeljenja da bi se omogućilo odjeljenjima da razviju kadar stručnjaka za privredna pitanja. Revidirati, analizirati i ojačati planove za smanjenje zaostatka privrednih predmeta.
- b. Analizirati nejednaku raspodjelu predmeta, izvršiti pregled pravila o delegiranju predmeta i pripremiti izmjene proceduralnih pravila da bi se omogućilo brzo delegiranje predmeta između kantona. Unutar sudova, izvršiti pregled raspodjele zadataka i odgovornosti između sudija, stručnih saradnik, sudskih izvršitelja te službenika/daktilografa sa ciljem da se osigura da se administrativne i proceduralne aktivnosti efikasno delegiraju ne-sudskom osoblju.
- c. Ojačati ulogu privrednog odjeljenja Vrhovnog suda FBiH za izdavanje pravnih mišljenja i nadalje unaprijediti bazu podataka sudske prakse.
- d. Pregledati postojeću raspoređenost sudija po predmetima i ponuditi poticaje sudijama da pređu u privredna odjeljenja. Imenovati nove sudije na preostale upražnjene pozicije. Ispitati mogućnost (privremenog ili stalnog) premještanja sudija na sudske lokacije sa više opterećenja.

1.14 Ubrzano rješavanje sporova male vrijednosti

160. Moglo bi se više uraditi za ubrzano rješavanje sporova male vrijednosti u FBiH. Postoji rudimentarni sistem, ali on ne funkcioniše dobro i vrijeme rješavanja sporova male vrijednosti je duže nego za druge predmete. Nekoliko zemalja članica EU usvojilo je visoko-účinkovite sisteme za brzo i pravično rješavanje sporova male vrijednosti, iskustva iz tih zemalja bi trebalo primijeniti u FBiH.

161. Tokom narednih 18 mjeseci trebalo bi poduzeti sljedeće korake koje će predvoditi VSTV ali u koordinaciji sa sudovima i MP u FBiH:

- a. Analizirati uska grla u obradi sporova male vrijednosti;
- b. Identificirati iskustva iz zemalja članica EU u obradi sporova male vrijednosti (uključujući potencijalne studijske posjete Estoniji, UK, i Danskoj);
- c. Usvojiti model za dalje ubrzano rješavanje sporova male vrijednosti;
- d. Pripremiti izmjene na proceduralni zakon;
- e. Izvršiti promjene u proceduri i praksi te pružiti obuku za pružaoce; i
- f. Provesti informativnu kampanju i usmjeravati podizanje svijesti među malim preduzećima o ubrzanim procedurama.

1.15 Poticati učinak

162. Urađeno je dosta istraživanja o ulozi poticaja za učinak u javnom sektoru, uključujući kako institucije mogu povećati učinak putem nagrađivanja timova ne-novčanim nagradama i priznanjima. Primjenjujući ova iskustva, pravosuđe u FBiH moglo bi uraditi više u cilju da prizna i pruži poticaj boljem učinku u općinskim i kantonalnim sudovima. Programi nagrađivanja variraju ali često zahtijevaju male ili nikakve izmjene legislative i mogu se implementirati konzistentno sa etičkim pravilima. Programi zahtijevaju pouzdane i objektivne podatke, koje ima VSTV putem CMS-a, i samo mali budžet za nagrade i troškove diseminacije. Tim Svjetske banke može pružiti znanja i vještine (*know-how*) i novija iskustva iz uporednih zemalja.

163. Tokom narednih 12 mjeseci trebalo bi poduzeti sljedeće korake koje će predvoditi VSTV ali u koordinaciji sa sudovima i MP u FBiH:

- a. Analizirati nedavne globalne inovacije u pružanju poticaja za učinak na sudu;
- b. Kreirati program nagrada koji prepoznaje i pruža poticaj učinku na općinskim i kantonalnim sudovima na temelju podataka iz CMS-a;
- c. Pripremiti i donijeti odluku VSTV-a da se usvoji program nagrađivanja; i
- d. Pokrenuti inauguralni program nagrađivanja.

1.16 Izraditi i pružiti visoko-kvalitetni program obuke za privredne sudije

164. Trebalo bi pružiti sveobuhvatni i visokokvalitetni program obuke za sudije i saradnike koji rade u privrednim odjeljenjima. Prvo, trebalo bi uraditi analizu potreba za obukom, koristeći pristup za rješavanje problema koji analizira uobičajena pitanja žalbe i uzroke zašto se predmeti obaraju, te izvršiti pregled zakona i procedura, i konsultirati se sa sudijama, advokatima, poslovnim subjektima, stečajnim upraviteljima i sudskim vještacima. Na temelju analize potreba za obukom trebalo bi izraditi, usvojiti i pružiti nastavni program i nastavne alate. Obuka bi zatim trebala biti obavezna za sve sudije i saradnike koji rade u privrednim odjeljenjima.

165. U narednih 18 mjeseci trebalo bi poduzeti sljedeće korake koje će predvoditi CEST u FBiH u koordinaciji sa VSTV-om, sudovima i MP u FBiH:

- a. Uraditi analizu potreba koje se odnose za obuku privrednih odjeljenja;
- b. Izraditi nastavni program i nastavne alate;
- c. Pokrenuti inauguralni program obuke;
- d. Pripremiti i donijeti amandmane na proceduralne zakone koji će zahtijevati da od 2018. godine sudije u privrednim odjeljenjima moraju biti akreditirani putem obuke.

1.17 Zatvoriti proceduralne praznine i ublažiti uska grla u obradi predmeta

166. Kao što je prikazano u gornjem tekstu, odugovlačenja i nedosljednosti u odlučivanju su pogoršana zbog niza proceduralnih neefikasnosti koje bi se mogle riješiti putem ciljane reforme.

167. Tokom narednih 12 mjeseci trebalo bi poduzeti sljedeće korake koje će predvoditi Ministarstvo pravde FBiH u koordinaciji sa VSTV-om i sudovima:

- a. Izvršiti pregled sudskih taksi za privredne predmete i predložiti reviziju; izraditi kalkulator taksi koji će pomoći strankama da procijene svoje vjerovatne troškove.
- b. Izvršiti pregled postojeće regulative za sudske vještake i stečajne upravitelje, uključujući metode za njihova imenovanja, nadzor i sankcije, te mehanizme za poboljšanje učinkovitosti i kvaliteta usluga. Identificirati reformske mogućnosti, primjenjujući iskustva iz dobrih praksi EU.
- c. Razmotriti modele i opcije u pogledu politika u cilju poboljšanja efikasnosti i kvaliteta usluga sudskih ovršitelja.
- d. Izvršiti pregled poslovnih procesa i pravila za planiranje sudskih ročišta, i identificirati mogućnosti za smanjenje broja odgađanja i da se nametnu proceduralna vremenska ograničenja
- e. Pripremiti preporuke za izmjene proceduralnog zakona i prakse.

168. Kreatori politika u RS također mogu željeti da razmotre prilagođavanje i provedbu određenog dijela reformskih mjera koje su predložene za FBiH u gornjem tekstu. Konkretno, reforma u RS mogla bi se fokusirati na mjere koje poboljšavaju upravljanje predmetima, potiču učinak, jačaju obuku, zatvaraju proceduralne praznine i ublažavaju uska grla. Implementacija ovih reformskih mjera mogla bi ojačati učinak postojećih privrednih sudova u RS.

Aneks 1: Metodologija

Ovu Studiju je uradila Praksa globalnog upravljanja u okviru Svjetske banke (*World Bank Global Governance Practice*) u konsultacijama sa partnerima iz pravosudnog sektora iz cijele BiH. Tim je obavio desk -pregled postojećih kvalitativnih i kvantitativnih analiza o pravosudnoj reformi i poslovnom ambijentu u BiH, istražio je regionalne i međunarodne prakse te stečena iskustva, i oslanjao se na empirijske studije sudske specijalizacije. Tim je prikupio i analizirao kvantitativne podatke, uključujući one iz sistema za upravljanje predmetima u bliskoj saradnji sa VSTV-om i podatke o obuci iz CEST-a. Također su prikupljeni i analizirani ekonomski i demografski podaci. Obavljeni su polu-strukturirani intervjui sa približno 60 interesnih partnera iz FBiH i RS (djelomična lista konsultiranih partnera je u **Aneksu 2**). Pored intervjua, Banka je u saradnji sa Američkom privrednom komorom u BiH također provela malu anketu poslovnih subjekata da bi saznala njihova mišljenja i iskustva sa privrednim predmetima na sudovima u FBiH. Anketa je sadržavala 16 pitanja i popunilo ju je devet poslovnih subjekata.

Studija ja analizirala tri scenarija:

- *Opcija 1:* Uspostaviti zasebni prvostepeni i drugostepeni privredni sud u svakom kantonu;
- *Opcija 2:* Uspostaviti zasebne prvostepene sudove u odabranim kantonima i drugostepeni privredni sud na nivou FBiH;
- *Opcija 3:* Reorganizirati i ojačati postojeća odjeljenja za privredne predmete bez uspostavljanja zasebnih struktura.

Tim je analizirao ustavne, pravne, operativne i finansijske implikacije za svaki scenarij te mogućnosti i rizike koji se povezuju za taj scenarij.

Interesni partneri su konsultirani o strukturi izvještaja, izradi scenarija i sadržaju analize. Interesni partneri su zamoljeni da dostave komentare na raniji nacrt ovog izvještaja a povratne informacije su uzete u razmatranje prilikom finalizacije ovog izvještaja.

Aneks2: Djelomična lista interesnih partnera

Caruso, Francesco	Viši međunarodni pravni ekspert	VSTV
Suljagić, Admir	Direktor Sekretarijata	VSTV
Pošković, Hajro	Zamjenik direktora Sekretarijata	VSTV
Šabeta, Rusmir	Šef sudskog odjela	VSTV
Balić, Damir	Šef odjela za budžet	VSTV
Čengiće, Sana	Pravni savjetnik	VSTV
Bjelogrlić Vera	Šef Odjela za sudsku dokumentaciju	VSTV
Lucić, Radinka	Zamjenik šefa odjela sudske administracije	VSTV
Nezirović, Goran	Sudija & Član VSTV	Vrhovni sud BiH
Kalajdžić, Edita	Sekretar Vlade	FBiH
Mirašić, Goran	Savjetnik premijera	FBiH
Jahić, Mirsada	Zamjenik sekretara, Generalni sekretarijat Vlade	FBiH
Jozić, Mato	Ministar	Ministarstvo pravde FBiH
Halilović, Hidajet	Pomoćnik ministra	Ministarstvo pravde FBiH
Udovčić, Mersiha	Stručni savjetnik	Ministarstvo pravde FBiH
Softić, Aiša	Sekretar Ministarstva	Ministarstvo pravde FBiH
Marić, Branko	Predsjednik	Advokatska komora FBiH
Murtezić, Arben	Direktor	JU Centar za obuku sudija i tužitelja u FBiH
Trlin, Davor	Viši stručni savjetnik	JU Centar za obuku sudija i tužitelja u FBiH
Kadrić, Zijad	Sudija & član VSTV	Apelacioni sud Brčko Distrikta i član VSTV
Nenadić, Mario	Ministar	Ministarstvo pravde i uprave Kantona Sarajevo
Jahjaefendić, Jasmin	Predsjednik	Kantonalni sud Kantona Sarajevo
Jovanović, Janja	Predsjednik	Općinski sud Sarajevo
Zaimović, Hakija	Šef	Odjel za privredno pravo Općinskog Suda u Sarajevu
Jašarspahić, Mirsad	Predsjednik	Privredna komora FBiH
Pandurević, Mladen	Direktor	Udruženje poslodavaca, FBiH
Kasipović, Anton	Ministar	Ministarstvo pravde, RS
Turkeš, Drago	Predsjednik	Viši privredni sud u Banja Luci, RS
Koričić, Asmir	Predsjednik	Okružni privredni sud u Banja Luci, RS
Pavlović, Vanja	Šefica odjela za uvodnu obuku	JU Centar za obuku sudija i tužilaca RS
McNeill, Christine	Prvi sekretar za politička pitanja	Britanska ambasada Sarajevo
Šaljić, Damir	Ekonomski savjetnik	Britanska ambasada Sarajevo
Thomas, Peter	Drugi sekretar, GGF Program menadžer	Britanska ambasada Sarajevo

O'Shaughnessy, Jon	Drugi sekretar, CSSF Program menadžer	Britanska ambasada Sarajevo
Buha, Dejan	Projekt menadžer za upravu	Britanska ambasada Sarajevo
Tanović, Dalida	Projekt menadžer za pravosuđe	Britanska ambasada Sarajevo
Jašarević, Amra	Regionalni savjetnik za reformu pravosuđa	UNDP/ Norwegian Courts Administration
Obrenović-Sahurić, Lara	Savjetnik za vladavinu prava	Ambasada Kraljevine Nizozemske
Kelly, Una	Viši program menadžer	Delegacija EU u BiH
Berthoud, Julien	Savjetnik za vladavinu prava	Delegacija EU u BiH
Wood, Richard	Šef za vladavinu prava	Delegacija EU u BiH
Al-Khatib, Umerr	Savjetnik za vladavinu prava	Delegacija EU u BiH
Šakota, Alma	Pravni savjetnik za ekonomsko javno i privatno pravo	Delegacija EU u BiH
Stanojević, Sanja	Politički savjetnik	Delegacija EU u BiH
Potparić-Lipa, Biljana	Direktor Projekta pravosuđa u BiH	USAID
Sušić, Muhamed	Zamjenik direktora Projekta pravosuđa u BiH	USAID
Miovčić, Sanja	Izvršni direktor	Vijeće stranih investitora
Kajan, Tea	Pravni poslovi	Vijeće stranih investitora
Čibukčić, Violeta	Izvršni direktor	AmCham
Milanović-Lalić, Mirna	Predsjednik	AmCham
Karić, Nadža	Službenik za komunikacije	AmCham
Dizdar, Slaven	Advokat	Maric& Co
Smailagić-Hromić Džana	Advokat	Maric& Co
Radovanović, Predrag	Partner	Maric& Co
Bošnjak-London, Bojana	Advokat	Maric& Co
Mehmedović, Armela	Saradnik	Maric& Co
Tim Svjetske banke		
Proskuryakova, Tatjana	Šef ureda, BiH	Svjetska banka
Harley, Georgia	Specijalista za reformu pravosuđa	Svjetska banka
Svirčev, Srđan	Specijalista za javni sektor	Svjetska banka
Krnić, Ana	Savjetnik za reformu pravosuđa	Svjetska banka
Matić Bošković, Marina	Savjetnik za reformu pravosuđa	Svjetska banka

